

Законодавство о експропријацији, 1929.

Садржај

Закон о заузимању приватних непокретних добара за опште народну потребу поред накнаде за иста (експропријација)

Општа правила

О предлагању да се какво добро заузме

О начину како се заузимање чини и о накнади за заузето добро

1. О друмовима

2. О заузимању добара за друге државне потребе

О начину како се процена чини

О преносу добра на општину или правитељство

Закон о заузимању непокретних добара (експропријацији) за потребу грађења жељезнице

Одељак први. Општа наређења

Одељак други. О мерама административним, односећим се на заузимање имања (експропријацију) за жељезницу

Одељак трећи. О проценитељима и о томе шта они раде

Одељак четврти. Закључак

Упутство за извршење експропријације земљишта за потребу грађења жељезница

А. Извршење експропријације

Б. Претходни радови

В. Снимање планова и састављање спискова одузетог земљишта

Г. Одређивање и обележавање ширине експропријационог појаса

Д. Одузимања приватних имања по чл. 38. Зак. о експропријацији, обележавање на терену експропријационе границе и реамбулације планова и спискова

Ђ. Рад одбора по чл. 10. Зак. о експропријацији

Е. Исплата аконто за земљишта, на којима се налазе усеви

Ж. Исплата аконто за зграде, које се налазе на експроприсаноме појасу, и које се морају рушити

З. Рад процениоца

И. Исплата досуђених накнада, чл. 32. Зак. о експропријацији

Ј. Привремена експропријација

К. Накнадна експропријација

Л. Евиденција планова, спискова и осталих исправа око експропријације

М. Статистички подаци

Н. Ликвидациона књига

351.7/2.5
(497.1/004.5)

ЗБИРКА ЗАКОНА Св.
протумачених судском и ад-
министративном праксом 96.
ГОЈКО НИКЕТИЋ

~~2288~~
736

ЗАКОНОДАВСТВО
О
ЕКСПРОПРИЈАЦИЈИ

КОМИТЕТ ЗА ЗАКОНОДАВСТВО
И ИЗГРАДНО НАРОДНЕ ПРАВИ
ВЛАДА

Бр. књига 776
„БИБЛИОТЕКА“

БИБЛИОТЕКА
Министарства Правде
Бр. 42651

96. Св. ЗБИРКА ЗАКОНА Св. 96.
протумачених и објашњених судском и административном праксом
Издаје ГОЈКО НИКЕТИЋ

ЗАКОНОДАВСТВО О ЕКСПРОПРИЈАЦИЈИ

*Закон о заузимању приватних непокретних добара за опште народну употребу, —
Закон о заузимању непокретних добара за употребу грађења железнице, и —
Упутство за извршење експропријација земљишта за употребу грађења железница.*

БИБЛИОТЕКА
Министарства Правде
Бр. 4205

БЕОГРАД
ИЗДАВАЧКА КЊИЖАРНИЦА ГЕЦЕ КОНА
1, Кнез Михајлова улица, 1
1 9 2 9

Inv. br.

38603

САДРЖАЈ

	Стр.
<i>Закон о заузимању приватних непокретних добара за опште народну потребу поред накнаде за иста (експропријација).</i>	
Општа правила	5
О предлагању да се какво добро заузме	9
О начину како се заузимање чини и о накнади за заузето добро	10
1. О друмовима	10
2. О заузимању добара за друге државне потребе	12
О начину како се процена чини	13
О преносу добра на општину или правителство	16
 <i>Закон о заузимању непокретних добара (експропријацији) за потребу грађења железнице</i>	
Одељак први. Општа наређења	20
Одељак други. О мерама административним, односећим се на заузимање имања (експропријацију) за жељезницу	24
Одељак трећи. О проценитељима и о томе шта они раде	31
Одељак четврти. Закључак.	38
 <i>Упутство за извршење експропријације земљишта за потребу грађења жељезница</i>	
А. Извршење експропријације	44
Б. Претходни радови	44

	Стр.
В. Снимање планова и састављање спискова одузетог земљишта	45
Г. Одређивање и обележавање ширине експропријационог појаса	49
Д. Одузимања приватних имања по чл. 38. Зак. о експропријацији, обележавање на терену експропријационе границе и реамбулације планова и спискова	52
Ђ. Рад одбора по чл. 10. Зак. о експропријацији	55
Е. Исплата аконто за земљишта, на којима се налазе усеви	65
Ж. Исплата аконто за зграде, које се налазе на експроприсаноме појасу, и које се морају рушити	67
З. Рад процениоца	72
И. Исплата досуђених накнада, — чл. 32. Зак. о експропријацији	80
Ј. Привремена експропријација	82
К. Накнадна експропријација	83
Л. Евиденција планова, спискова и осталих исправа око експропријације	85
М. Статистички подаци	86
Н. Ликвидациона књига	88

ЗАКОН

о заузимању приватних непокретних добара за опште народну потребу поред накнаде за иста (експропријација) од 15. марта, 1866. год., — са изменама и допунама од 17. јануара, 1896. год.

Општа правила.

§ 1. Кад потреба изискује, држава, округ, срез, општина, село, као и приватна и друга правна лица, којима је земаљским законима, дато право експроприрања, имају право свако приватно добро у своју сопственост узети, пошто се имаоцу таквог да накнада за вредност његову, као што о томе и §§ 20. и 217. Грађанског Законика говоре. Ова се накнада даје у новцу или у земљи по одредбама закона. Вредност се ова одређује слободном вољом странака, у противном оценом средством вештака.

На ово заузеће не односи се ограничење тач. 4. под а) § 471. Грађанског Поступка (Замена од 24. децембра, 1873. год.; Зборник XXVI, стр. 14.); али ако би се потврдила потреба експроприсања о којој ова замена говори, онда се земљоделцу у колико би му се од те земље експроприсањем узело, има у земљи дати у толико по количини и каквоћи, односно купити на другом месту.

По смислу § 1. Зак. о експропријацији и §§ 20. и 217. Грађ. Зак., мора се сопственику експроприсаног земљишта прво учинити потпуна накнада, па тек онда земљиште одузети. —

О. о. 1. априла, 1882. год., Бр. 540. — О. о. с. 3. маја, 1882. год., Бр. 802.

Експропријација није уговор. Она је принудна куповина и продаја у смислу §§ 20. и 217. Грађ. Зак. и §§ 1. и 3. Зак. о експропријацији, где се помињу случајеви у којима се приватно добро за јавну потребу уз претходну накнаду заузети може; па с тога и држава, и ако је експропријација постала извршном, може од ње и једнострано одустати све докле дотично земљиште не прими. — О. о. 29. марта, 1903. год., Бр. 1904.

Примени § 553. Грађ. Зак. на случајеве експропријације нема места, пошто експропријација није уговор него принудна куповина и продаја, те држава, и ако је експропријација постала извршна, може од ове одустати све док дотично земљиште не прими. — О. о. 29. марта, 1903. год., Бр. 1904. — О. о. с. 5. маја, 1903. год., Бр. 3901.

§ 2. Под приватним добром разуме се свако добро, било појединих грађана, задруга и друштава или црквено, општинско, среско и окружно.

§ 3. Случаји, којима се може приватно добро и без воље имаоца, а поред накнаде за таково, заузети, ови су:

1., Кад се заузимање чини у цели општег државног напретка, или да се отклоне штете и зла следства која би за општине или житеље каквог места у сморењу здравља или имања од чега произилазила, или произићи могла или се чини у цели веће удобности или улепшања појединих места. Овамо долази: регулирање главних и побочних путева по унутрашњости земље, улица по варошима и варошицама, регулирање река, прокопавање канала, исушивање бара и т. д.

2., Кад природа државне, окружне, среске или општинске потребе налаже да се ово или оно место за наведену потребу заузме, било то, да је искључиво ово или оно место сходно за намењену цел, или да се то чини због веће удобности. Овакове су потребе: подизање пољопривредних школа, угледних добара, расадника винове лозе, сточарских завода и осталих привредних установа, подизање барутана са нужним око њих земљиштем, водоводима и водама, подизање шпитаља, касарна и других зграда за војне потребе, заведења за затвор (апсана), станица (пристаништа) даље, постројења, која се у интересу општеном чине или за безбедност њиову служе, као што су, постројења за разне војне потребе, проводење гвоздених путева, подизање нужних постројења за те путеве и т. д.

3., Кад је оно, што се у интересу општеном предузимље, управ за какво место везано. Овде долази: копање руда и копова, отварање минералних вода с потребним просторима и подизање потребних зграда за рудокопње и за воде и т. д.

Постројења која се истина у цели општој чине и предузимају, али су више приватне или спекулативне природе, не спадају у горњи ред, па по томе на њих се ова правила и не односе. Таква су: подизање разних здања за надлежateljства, подизање поштанских здања, ђумрука и т. д., изузимајући случај кад су и она везана за извесно место, те се и тада има поступати по правилима о експропријацији.

Закон о експропријацији од 15. марта, 1866. год., прописао је двојан поступак при експропри-

јацији приватних добара за опште народну потребу, према томе да ли се добро заузима за потребу из тач. 1. или из тач. 2. и 3. § 3. поменутог Закона. — Тако за она прва заузећа (тач. 1. § 3.) није потребно претходно одобрење Државног Савета, као што је то случај за она друга (тач. 2. и 3. § 3. Зак. о експропријацији). Даље, у првом случају процениоце одређује полицијска власт (§ 13.), док у другом случају обе стране. (§ 16.). Тако исто пре Закона о изменама и допунама у Закону о експропријацији од 17. јануара, 1896. год., процене добара која се заузимају за потребе из тач. 1. § 3. постајале су одмах извршне (§ 15.), док су против осталих процена незадовољне стране имале право жалбе суду (§ 28.). Са тога разлога и накнада у новцу за заузето добро за друм и т. д. (тач. 1. § 3.) слата је суду, преко полицијске власти, на распоред (§ 23.) јер се против тих процена није могла изјављивати жалба, док се накнада за добра, која су заузета за друге потребе, шаље суду, преко полицијске власти, али с решењем и напоменом, да се незадовољна страна може жалити суду у одређеном року (§§ 26. и 28.). — Тако је било до Закона о изменама и допунама у Закону о експропријацији од 17. јануара, 1896. год. Тим изменама ублажена је строгост законска у § 15. тиме, што је дато право жалбе и против процена добара, које се заузимају за потребе из тач. 1. § 3. поменутог Закона, и то не суду, као што је то предвиђено у § 28. за оне друге процене, већ по измењеном § 22. (који долази одмах после измењених §§ 15. и 21., што је такође један разлог за оваково схватање) Министру Грађевина. — О. Д. С. 1. октобра, 1904. год., Бр. 7638.

По измењеноме § 22. Зак. о експропријацији, Министар Грађевина надлежан је само за разматрање процена оних земљишта, која се заузимају за потребе из тач. 1. § 3. истог Закона, а за разматрање процена оних земљишта, која се заузимају за потребе из тач. 2. и 3. § 3. истог Закона, надлежан је по § 28. првостепени суд. — О. о. 27. маја, 1905. год., Бр. 3389.

§ 4. Заузимање туђег добра има се чинити само кад је крајња потреба, и то у колико је више могуће тако, да ни за приватна лица а ни за касу државну одвећ осетно не буде. — Према томе, при заузимању има се на следеће околности позор обратити:

1., Ако се потреба каква има да измири а нема се своје какво место за ту потребу гледаће се најпре, да ли се у општини какво место налази, које неби лежало под зградама, или неби се на усеве употребљавало, или под закуп давало.

2., Ако потреба по себи не тражи да се искључиво ово или оно место заузме, већ би све једно било да се ма које и ма где заузме, свагда ће се гледати да се лошија земља и од мање вредности зграда заузме.

3., Ако би било случаја, да један ималац добра радије би своје добро уступио а други теже, за потребу пак која се измирити има, све је једно, заузело се једно или друго добро, онда ће се свагда оно добро пре заузети, кога је ималац склон да исто уступи.

4., Исто тако предпоставиће се свагда оно добро, које неће никакве забуне при преносу чинити ономе, код кога би и само право сопствености имаоца сумњиво било или би више њих учешћа у томе имали, или би дуговима интабуларним оптерећено било.

О предлагању да се какво добро заузме.

§ 5. Када ће се, где и како друмови подизати и спроводити, важи Закон о друмовима 1. априла, 1864. године издани.

Правила у овом (о друмовима) закону прописана важе и за све оно, што је у тачки под 1. § 3. означено, у колико се иста и на остало применити могу.

§ 6. Ако се какво приватно добро за цели под 2. и 3. § 3. заузети има, а то се добровољно погодбом свршити није могло, Министар Грађевина, разложивши опстојатељно потребу, за коју се добро мисли заузети, чиниће предлоге Државном савету да он реши има ли места заузимању.

Земљиште за воћне расаднике по пропису чл. 3. Зак. о унапређењу воћарства, од приватних лица мора се прибавити путем експропријације. Према томе јасно је, да се то заузимање има извршити саобразно прописима Закона о експропријацији, те оно према томе мора бити учињено онако како то захтевају §§ 6. и 11. Зак. о експропријацији, т. ј. кад год је заузимање противу воље сопственикове, мора претходити одобрење, Државнога Савета. — О. Д. С. 4. маја, 1902. год. Бр. 1192.

О начину како се заузимање чини и о накнади за заузето добро, и то :

1. О друмовима.

§ 7. Како ће се заузимање туђег добра за друмове и т. д. чинити, казано је у Закону о друмовима.

Накнада за заузето чије добро, за друм, проширење сокака, корита реке и т. д. даваће се у сваком случају.

Накнаду ову даваће сопственику чије се добро заузимање :

село, када се добро заузимање за сеоску, а општина, када се заузимање за општинску потребу, и то у земљи у одговарајућој вредности, а ако земље нема, онда у новцу ;

срез, кад се добро заузимање за среску потребу .

округ, кад се добро заузимање за окружну потребу.

Срезови и окрузи даваће ову накнаду сопственику, када се добро заузимање, у новцу по учињеној процени.

Замена у земљи или накнада новчана извршује се одмах.

§ 8. Ако би се пресецањем или регулирањем друма, сокака, и река и т. д. чија земља на двоје поделила тако, да једна част на једној страни а друга на другој страни остане, општина ће ту земљу по начину, који ће се ниже изложити, проценити, и ако она другим суседима пред чије плацеве дође, сокак затвара или иначе на сметњи буде, општина ће онога, пред чијим се плацем ова земља налази, понудити да је он господару исте по учињеној процени исплати, не усхте ли овај то учинити онда ће је општина предати оном чија је и била, а накнаду му дати само за онај заузети комад, но ако овај сдвојени комад земље неби никако хтео да прими, зато што он за њега нема никакве вредности, општина ће исти за свој рачун задржати, а имаоца или другом земљом за причињену штету накнадити или му ову накнаду у новцу дати, према учињеној процени.

Овако ће се исто поступити, кад би при регулисању улица коме што од општинске земље имало припасти па та би земља од веће вредности била.

§. 9. Ако би се где заузимањем земље и каква зграда поместити или рушити имала, општина ће такову како где за сходније нађе, или својим трудом и трошком на другу земљу имаоца, где овај зажеleo буде, пренети или подићи, или ће и такову новцем по процени исплатити.

Трошкови око преноса учињени, као и накнада новчана чиниће се из прихода општинских или прирезом, о чему важи постојећи закон.

2. О заузимању добара за друге државне потребе.

§ 10. Ако се општинско какво добро, које би чисто или под шумом било (утрина), за какву државну или општенонародну потребу заузимање, неће се општини никаква накнада дати; али ако се какво друго добро заузимање, које извештај приход општини доноси, то ће се заузето добро онако накнађивати као и сваком приватном лицу.

§ 11. Кад се нађе за нужно (§ 6.) да се добро чије за какву државну потребу (§ 3. тачка 2. и 3.) заузме, Министар Грађевина или сам или преко дотичне власти или ако се за целисходније нађе, преко другог упустиће се у погодбу са имаоцем добра, и ако се цена, коју ималац за добро тражи, не види претерана,

закључиће са имаоцем погодбу, но под условом, да се погодба за свршену тек онда сматра, кад Државни Савет ову погодбу одобри.

У смотрењу откупа општинских, приход доносећих добара (§ 10) чиниће се погодба са општином.

§ 12. Ако ималац добра несразмерну цену за исто затражио буде, или не усхте се никако у погодбу ни упуштати, Министар Грађевина средством дотичне полицијске власти наредиће да се добро средством вештака процени и тако вредност његова определи.

О начину како се процена чини.

§ 13. Ако се добро какво за друм и т. д. (§ 3. тачка 1.) заузима и спадало би у ред оних за које накнаду треба учинити (§ 7.), дотична полицијска власт одредиће у варошима и варошицама пет одабраних грађана, а селским општинама толико исто одабраних лица, но из суседних општина, да заузето добро процене и накнаду за њега определе.

У оном случају, где би власт налазила да се одузимањем добра за друм и т. д. дотичном лицу велика штета не наноси, те не би сматрала да пада у ред оних за које треба накнаду дати, а дотично би лице то доказивало, одредиће се на први начин пет одабраних лица који ће како о томе пресудити, да ли за заузето добро треба какву накнаду дати тако и колика ће накнада бити.

§ 14. Процена добра и одређивање накнаде чини се у присуству полициске власти, кметова дотичне општине, као и имаоца, пошто проценитељи пред свештеником у примирителном суду заклетву положе, да ће по савести процену чинити. Но проценитељи могу од полициске власти или кметова само обавештења тражити ако су им каква у предузетој ствари нужна, али кад дође на само саветовање било о томе да саму накнаду одреде, ово ће са овим независно чинити и полициска власт, па и нико други не сме их ни у колико сметати у давању слободног мњења.

§ 15. Оно што овако изабрани процеониоци за право нађу, снажно је, ако жалбе неби било.

§ 16. Ако се заузимање за другу државну потребу чини, полициска власт позваће дотичног имаоца добра (за општинско добро кметове, који ће се претходно са општином споразумети), или ако би ималац непунолетан или под туторством или старатељством био, позваће тудоре или старатеља, да одреде од своје стране два лица као вештаке, који ће добро проценити избравши и сама од стране правитељства два лица за вештаке. Но ако ималац (тудор, старатељ, кметови) неби хтео одредити лица за вештаке, или неби их благовремено одредио, полициска власт одредиће сама и другу двојицу и позваће их да они изберу себи једног као пето лице, за председатеља, под чијим ће председатељством поверени им посао вршити.

§ 17. Ови пет вештака полажу пред дотичним свештеником у општинском суду заклетву, да ће право по свом знању и савести процену учинити.

§ 18. У смотрењу ових вештака важе сва она правила, која су у § 251. поступка судског за грађанске парнице за вештаке у опште прописана, у колико се оно, што је тамо казано, може и на њих однети.

§ 19. Ако би овај ималац добра изузетке противу вештака имао, учиниће такове одма, чим му власт саопшти који су за вештаке одређени а она ће му ово саопштити одма чим нареди, који ће као вештаци цену добра одредити.

Доцније учињени изузетак не важи.

О изузетку учињеном решава полициска власт.

Незадовољство противу овог решења подноси се Министру Унутрашњих Дела за три дана од пријема или саопштења решења.

§ 20. Ако вештаци у мњењу неби сложни били решава већина гласова.

§ 21. По извршеној процени оцењујућа комисија издаће на захтев имаоца решење о учињеној процени.

§ 22. Противу овог решења може се жалити незадовољна страна Министру Грађевина у року од 15 дана од дана пријема решења.

Жалба се подноси написмено месној полицијској власти, која исту са свима актима спроводи Министру Грађевина на решење.

Ако Министар Грађевина нађе, да је жалба умесна, уништиће процену и наложиће полицијској власти, да одреди нове процениоце, противу чије процене нема места жалби.

По трећој алинеји § 22. Зак. о експропријацији, противу процене експроприсаног имања, која је вршена по други пут, нема места жалби.
— О. Д. С. 27. маја, 1911. год., Бр. 5652.

О преносу добра на општину или Правитељство.

§ 23. Ако се добро какво за друм и т. д. (§ 3. тачка 1.) заузимање и накнада се у новцу чини, општина ће дотичну суму новаца средством полицијске власти суду окружном послати, да је овај господару заузетог добра изда, ако ништа на путу не стоји, а ако стоји, да с њом поступи како у опште закон наређује.

Даје ли се за заузето добро каква накнада у земљи, господар добра има право тражити од општине да му тапију на уступљено добро да.

Терети на заузетом добру постојавши прелазе с даном заузећа таковог на новоуступљено добро, по чему примителни суд дотичне општине, дужан је одма првостепени суд известити о учињеној промени добра с назначењем величине границе истог, а суд првостепени ако би какав терет, имено интабулација на заузетом добру лежала, пренеће исту на новоуступљено добро и дотично лице или јавну касу о преносу решењем само известити.

§ 24. Код добара, која се за државну потребу заузимају, чим Државни Савет реши да се дотично добро узме, престају права бившег његовог имаоца, на што и власт дотична одма добро заузимање, и наређује да се од истог тачан план скине и у сагласију са имаоцем добра — ако је овај на учињену му понуду пристао — прави тапију и подноси је суду на потврђење.

§ 25. Пре решења Државног Савета моћи ће се заузимање извршити само у изванредним временима и за преке потребе, као што је н. пр. подизање у извесним местима шанчева, но по измирењу потребе прелази добро на имаоца, ако не би случај друкчији био, када ће се и овоме сразмерна накнада за заузето добро учинити.

§ 26. Накнада коју су вештаци одредили, шаље се одма надлежном грађанском суду, да је он имаоцу добра изда, ако ништа на путу не стоји, стоји ли пак, да с њом онако расположење учини, какво он према закону за сходно нађе.

Министар Грађевина шаљући средством полицијске власти одређену новчану накнаду суду пошаље и решење дотичном лицу, у коме га о стању ствари извештава, а ако се оно са проценом задовољило није назначава му у решењу, да за осам дана од дана кад прими решење, може незадовољство своје надлежном суду поднети, и полицијска власт, доставивши ово решење дотичном лицу, јавља суду приликом спровода одређене суме новаца, да је и

када је дотичном лицу решење Министра издато.

§ 27. Одређена накнада представља вредност добра, и зато, ако би се какав спор о праву сопствености на заузето добро породило, или би какви терети на овоме лежали, као интитулација, право издржавања, уживања и т. д. не спречава да суд на заузето добро тачију изда, а порођена правна питања расправља према преданој му вредности за заузето добро.

§ 28. Кад се која страна са учињеном проценом не задовољи, поднеће за остављенијој рок надлежном суду жалбу, у којој ће изложити основе, зашто се са проценом не задовољава, и суд ће то решити. Против тог решења страна, којој би неправо било, моћи ће се жалити Касационом Суду.

§ 29. Вештаци који би из места били, где се процена чини, не добијају у име дангубе ништа, а ако су са стране, добијају у име дангубе по пет динара на дан и подвоз по тачци 1. чл. 9. Закона о дневници, подвозници и селидби чиновника и послужитеља од 19. фебруара, 1892. год., и ову накнађава држава из своје касе, ако се није нова процена чинила, буде ли се пак нова процена по жељи имаоца добра учинила, накнаду ову плаћа страна која изгуби.

§ 30. Кад Закон овај почне важити, губе силу :

1., Прва тачка највишег решења од 7. јуна, 1852. године, В№ 423. (Зборник IV, стр. 113.,

— друга тачка укинута је Законом о сувоземним јавним друмовима Зборник XVII, стр. 125., § 21.) и решење од 15. септембра, 1855. год., ВБр. 1008. (Зборник VIII, стр. 80).
2., Највише решење од 25. октобра, 1860. године В№ 196 (Зборник XIII, стр. 153.).

ЗАКОН

о заузимању непокретних добара (експропријацији) за потребу грађења жељезнице

од 15. јануара, 1880. год., са изменама и допунама од 12. јуна, 1884. год., и 31. децембра, 1909. год.

Одељак први. Општа наређења.

Чл. 1. — Грађење ма какве железнице не може се предузети, докле законодавна власт то не одобри. У решењу законодавном стајаће још изречно и то за чију је потребу железница.

Чл. 2. — Кад законодавна власт реши, да се гради железница за државну или опште-народну потребу, сваки је дужан уступити своје непокретно имање, које је по плану за грађење железнице неопходно потребно, како за грађење самог пута, тако и за остале грађевине или за вађење, песка, шљунка, камена и другог материјала потребног за израду пута и осталих постројења.

Кад законодавна власт реши да се гради железница за другу какву потребу, онда ће у исто време решити, хоће ли бити заузимање непокретног имања за исту по овом закону.

Чл. 3. — Заузимање приватног добра за потребу железнице двојако је: стално или

привремено. Стално је заузимање оно, кад узето добро остаје стално за потребу жељезнице и прелази у својину онога чија је жељезница, привремено је пак заузимање добра оно кад се исто заузме само за време грађења жељезнице и које се мора пређашњем сопственику повратити чим се железница доврши.

Привремено се може заузети само оно земљиште или уопште оно добро, које се по употреби може пређашњем сопственику вратити у приближно првобитном стању.

Заузимања може бити још у свако доба ради оправке, доправљања и проширења жељезнице.

Распис Бр. 69. од 15. децембра, 1906. год., односно експропријације приватних непокретних добара за потребу жељезнице: Члан трећи, закон о заузимању непокретних добара (експропријацији) за потребу грађења железница, од 16 јануара 1880. год., са изменом у чл. 33. од 12. јуна 1884. год., гласи: »Заузимање приватног добра за потребу железнице, двојако је: стално и привремено. Стално је заузимање оно, кад узето добро остаје стално за потребу железнице и прелази у својину онога, чија је железница; привремено је пак заузимање, добра оно, кад се исто заузме за време грађења железнице и које се мора пређашњем сопственику повратити, чим се железница доврши. Привремено заузимање може бити још у свако време, ради оправке и доправљања железнице«. — Па, како је поводом једвога спора — односно привременог заузећа извесног каменог мајдана — тражено мишљење сталног Правничког Одбора при Министарству Финансија и он се изјаснио у томе смислу: да привременог заузећа може бити само у томе случају, кад се узето добро, по употреби, може сопственику повратити у првобитном стању — то је мишљење Правничког Одбора усвојио и г. Министар Грађевина наређујући, да се по њему

у будуће поступа — то се свима железничким службеницима, који експропријацију за жељезнице потребних добара предлажу и извршују, овим даје следеће упуство: — 1., Стално ће се, за потребу жељезница, заузимати све оно земљиште, које је потребно за смештај железничког тупа са свима припадајућим му, стално, потребним постројењима; као и оно земљиште, са којег се мора vadити земља, песак, шљунак, камен и у опште материјал, потребан за грађење жељезница и њених постројења. — 2., Привремено може се заузети само такво земљиште, или у опште такво добро, које се по употреби може пређашњем сопственику повратити у првобитном стању, дакле, да га може на исти начин и у истом циљу употребити као и раније; пре привременог заузећа. — Према томе, за потребу добијања за грађење потребног разноврсног материјала, привремено се може заузети само такво земљиште, које није под шумом или другом каквом културом. Тако, за потребе вађења песка, шљунка или камена, моћи ће се привремено заузети само земљиште голо, необрађено, за културу неупотребљиво, јер ће му се, привременом употребом, у неколико само спољни облик изменити без штетног уплива на његову вредност; на против, у извесним случајевима, вратиће се сопственику, у већој вредности од првобитне, као отворен мајдан. — У противном случају, земљиште: или ће се одмах заузети стално, или се неће никако ни заузима, но ће се о потреби, са сопствеником, учинити погодба за куповину или за вађење нужних количина за грађење потребног материјала; дакле, нарочито од сопственика већ отворени и употребљени мајдани не могу се привремено експроприсати, већ се са њима има, на овде показани начин, поступити. — На против и земљиште, које би било потребно за вађење материјала, зарад постројења жељезница, те би се по правилу имало стално одузети, може се изузетно и привремено заузети ако га сопственик, по довршењу жељезнице, може употребити, и сам жели да му се сопственост поврати, а за жељезницу даље не би било од потребе.

Чл. 4. — Кад је законодавна власт решила да се гради жељезница за општенародну потребу, онда се за државно, окружно, среско, општинско, сеоско и манастирско земљиште, било чисто или под шумом, које се за потребу жељезнице заузима, неће давати никаква накнада.

Ако би пак на овим земљиштима која се заузети, постојале какве зграде и шуме или недозрели усеви, који се имају поништити, само ће се ови проценити и накнада за њих дати.

Ако би општине или села имали ма какве приходе од имања накнадиће им се вредност.

Чл. 5. — За свако пак приватно добро појединог или друштвено, црквено, школско или болничко даваће се накнада и то у новцу из благајне оног округа или надлетьа, на чији терет, по специјалним Законима, падају »трешкови експропријације«.

Ако би пак било државног или општенародног земљишта и ако сопственик пристане, може му се дати накнада у земљи од поменутих добара.

Чл. 6. — На основу законодавног решења (чл. 1.) Министар Грађевина издаје наредбу оном надлетьству, које је по специјалним Законима надлежно да изврши какве жељезничке пруге или да то грађење контролише: да по одобреним плановима трасе и потреби жељезница састави почесне планове и спискове за сваку општину кроз коју пруга пролази, а за тим дотично окружно начелство (управа вар.

Београда) издаје оглас, осим уобичајеним начином још и у званичним новинама, у ком су тачно означена приватна имања која се имају за потребу железнице заузети, који оглас не може пре изићи, докле они којих се ствар тиче нису саслушани по правилима у одељку другом овог закона изложеним.

По чл. 6. зак. о грађењу нових железница експропријација земљишта за трасу пада на терет округа, кроз који железница пролази, и окружни је одбор дужан унети у буџет за то потребну суму. — О. Д. С. 14. новембра, 1912. год., Бр. 7592.

Одељак други. О мерама административним односећим се на заузимање имања (експропријацију) за жељезницу.

Чл. 7. — Инжињери, опредељени за извршење послова око железнице израдиће почесне (парцеларне) планове, саставиће спискове, снимиће почесне (парцеларне) планове у свакој општини од земљишта и зграда, преко којих ће ићи, према плану, железница, и које ће земљиште и зграде нужно бити заузети и то како стално тако и привремено. На плановима и списковима овим биће јасно означено чије је земљиште, зграда, колико се у површини од истог заузима; на земљишту пак самом означиће се део који се има заузети, са кољем. Ове парцеларне планове и спискове одобрава Министар Грађевина.

Чл. 8. — Одобрени парцеларни планови и спискови од добара у општинама једнога

среза шаљу се одмах дотичном окружном начелству, а у Београду Управи града Београда.

Чл. 9. — По наредби г. Министра Грађевина, а најдаље месец дана после извршених радова предвиђених члановима 7. и 8. овог Закона, излази на само место одбор, (за сваки округ) састављен: из окружног начелника, или ако је овај спречен онда дотичног среског начелника или његовог заменика; једног правника, који је служио најмање две године у судској струци и кога Министар правде одреди; инжињера или другог техничког лица, које Министар Грађевина одреди; изасланика окружног одбора, кога окружни одбор одреди, ако исплата заузетог имања пада на терет округа; председника или једног члана општинског суда и два грађанина, које одређује одбор општине, у којој је добро. У исто време, и на исти начин, одређују се и заменици.

Нико не може бити члан одбора који је ма којим начином интересиран за добро које се има заузети. Рад одбора имаће вредност ако најмање пет чланова присуствују. Председник одбора биће онај који је старији по рангу.

Изузећа против састава овог одбора могу се чинити по прописима грађ. поступка о вештацима.

Да би проценилачки одбор по чл. 20. и 24. Зак. о експропријацији могао донети своју одлуку, потребно је да одбор за експропријацију, предвиђен чл. 9. Зак. о експропријацији предходно у смислу чл. 10. Зак. о експропријацији изађе на лице места и испита и утврди право стање ствари и све правне односе, пошто проценилачки одбор тек на основу рада овога одбора може донети своју одлуку. — О. о. 24. јануара, 1914. год., Бр. 524.

Чл. 10. — Одбору овом предаће начелство планове од добара, која се имају заузети; он ће на самом месту у присуству сопственика имања или његовог законог заступника извидети и тачно сазнати све правне одношаје у којима се добро налази.

Сопственик је дужан показати одбору да ли је имање дао под закуп и за које време; постоје ли какви терети, да нема с киме погодбу односно службености, што ако не учини, прима на себе одговорност односно накнаде, коју би имао тражити закупац или онај, који има право службености, за штету која му се чини заузимањем добра.

Одбор ће извидети и у протокол свој ставити све оно, што се односи на земљиште и зграде, које се имају одузети, тако: да ли се која зграда за потребу жељезнице мора само од чести заузети и у ком стању остаје остатак зграде; да ли се одузимањем од неког земљишта своди остатак до на петину целокупног, и да ли је овај остатак остао усамљен од другог имања сопствениковог и по томе без икакве вредности за сопственика или стоји у свези са неким имањем истог сопственика, и по томе вреди за њега; да ли је земљиште, које се заузима, ливада, њива, или шумом покривено и какве је каквоће (квалитета). Осим тога одбор ће свести квадратну меру земљишта на меру у народу познату (дан орања).

Одбор ће још и то оценити и у протокол ставити, да ли неће жељезница увеличање вредности остатку имања проузроковати.

Одбор ће још тачно испитати да није каква зграда, на месту где ће жељезница проћи по-

дигнута после, пошто је обележен правац за жељезницу.

Ово исто вреди и за земљишта, која би се бивши необделавања, засађивала или гнојила.

У оба случаја неће се накнада дати и ако за подигнуту зграду тако и за обделаност земље, у колико је тиме увећана вредност земље, већ ће се вредност ове ценити по пређашњем стању.

Најпосле одбор ће оценити земљишта која се мисле заузети односно њиховог прихода годишњег. За тим да ли ће земљиште после привремене употребе, с ове изгубити неколико своју вредност, и ставиће у протокол своје мишљење, назначивши подробно за какву ће се употребу земљиште заузети.

Одбор ће вазда при свом раду саслушати сопственика добра а по потреби и др. га лица ради бољег обавештења о ствари.

Одбор ће у случајима где остатак имања добије већу вредност због жељезнице, ствар оценити, па по оцени закључити: има ли места накнади и коликој или нема. У једном и другом случају питаће сопственика пристаје ли на закључак одбора, па што исти изјави, записаће и сопственик ће се потписати.

Одбор ће оценити сваку оштету, која би се сопственику трасирањем и радом на подизању жељезнице учинила, и понудити му погодбу. Исто тако, за зграде, које се морају само једним делом заузети, одбор ће питати сопственика: пристаје ли, да му се само одузети део исплати, оцениће величину накнаде и понудиће му погодбу. Изјава сопственика, било да пристаје на накнаду за одузети му део, било да

тражи накнаду за целу зграду, записаће се и снабдети потписом сопственика.

За земљишта која се одузимањем своде до на петину одбор ће пробати ако је могуће да изврши размену међу суседима, тако да се један с другим у земљишту накнађава.

Ову размену ставиће тачно у протокол и пристанак на исту потврдиће сопственици са својим потписима.

Ако пак сопственици неби пристајали на размену или ако је ова немогућа, зато што један или други од сопственика нема ту другог имања с којим део, који је у питању, стоји у свези, одбор ће оценити остатак земљишта и понудити сопственику извесну накнаду. Било да пристаје на ово или не, одбор ће то ставити у протокол и сопственик ће са својим потписом потврдити.

Где одбор нађе да има места накнади за заузето добро оцениће вредност истог и саопштиће сопственику извесну накнаду. Било да сопственик пристане на одређену накнаду, било да тражи другу, одбор ће ставити све у протокол и тражити потпис од сопственика.

Драговољни пристанак сопственика на накнаду одбором опредељену било у земљи или у новцу, за заузето му добро, обвезан је за сопственика одмах а за државу односно округ тек пошто се изврши и оно што даље овај закон прописује.

Ако има државног или општеномодног земљишта, одбор ће првенствено понудити сопственика да му се од њега даде накнада за заузето земљиште. Било да сопственик пристане

или не, ставиће се у протокол и потписом његовим снабдети.

Понуђени део земљишта државног за накнаду онога, које се заузима за жељезницу тачно ће се обележити.

Кад се из решења проценилачке комисије види, да је исто донето на штету предузећа, онда према чл. 10. Зак. о заузимању непокретних добара за потребу грађења железница, комисија није могла такву одлуку доносити пре, но што би предузеће претходно саслушала, да ли пристаје на тај закључак одбора или не. — О. о. 22. априла, 1911. год., Бр. 5289.

Проценилачка комисија не може, према чл. 10. Зак. о експропријацији, доносити решење на штету једне стране, пре но што би претходно саслушала дотичну страну, пристаје ли на тај закључак комисије или не. — О. о. 13. априла, 1912. год., Бр. 5149.

По ставу 16 чл. 10. Зак. о заузимању непокретних добара (експропријацији) за потребу грађења железница, драговољни пристанак сопственика земљишта на накнаду опредељену за заузето земљиште обавезан је за сопственика одмах, а за државу онда, ако ова на исту пристане. Па кад — сопственик изјави да на одлуку одбора, којом му је одређена накнада пристаје, онда је тај његов пристанак на толику накнаду за њега постао обавезан. Процена преко проценилачке комисије врши се само у томе случају, ако која од заинтересованих страна, држава или сопственик имања, уложи свој протест на ту процену одбора. Па кад је сопственик пристао на процену одбора, али држава није на исту пристала но тражила нову процену, онда проценилачка комисија не може својом проценом сопственику земљишта досудити више него што је он својим пристанком код одбора тражио. — О. о. 22. фебруара, 1926. год., Бр. 1505.

По ставу 16. чл. 10. Зак. о заузимању непокретних добара за потребу грађења железница,

драговољни пристанак сопственика земљишта на накнаду од одбора опредељену за заузето добро обавезан је одмах за сопственика. Како је сопственик заузетог имања Петар Јокановић на протоколу од 5. новембра, 1922. год., када му је одбор своју процену саопштио, изјавио, да је са одборском оценом задовољан, дакле, на исту пристао, онда је тај његов пристанак по ставу 16. чл. 10. за њега постао обавезан, те њему, — односно његовој маси, пошто је сопственик по давању ове изјаве умро, комисија није могла досуђивати већу суму од оне на коју је пристао приликом саопштења му оценом одбора. — О. о. 3. матра, 1924. год., Бр. 2082.

По тач. 5. чл. 75. Закона о старатељству у вези чл. 46. Уредбе о убрзању рада код судских и иследних власти за продају непокретног имања масеног потребно је поред саизвољења старатеља и одобрење старатељског судије, који је дужан да о тој продаји саслуша и помоћног старатеља, ако га има. Овакво одобрење старатељског судије потребно је и у случају експропријације добра за грађење жељезнице, јер се по Закону о заузимању непокретних добара за потребу грађења жељезница, о тражењу накнаде односно величини исте, за одузето добро има да саслуша сопственик, а аналого томе, ако је сопственик маса, стараоци исте. Из акта овога предмета не види се да ли је старалац масе покојнога Станише Лечића Перса Лечић имала одобрење старатељског судије за отуђење масеног имања, те комисија има то да утврди, па ако није имала одобрење, да је упутити да то одобрење претходно тражи од старатељског судије, па тек онда да је саслуша о величини накнаде, коју тражи за одузето добро масено. Ако је пак старалац Перса имала одобрење старатељског судије за отуђење имања, онда, како је она на протоколу од 5. новембра, 1912. год., када јој је проценилачки одбор саопштио своју оцену, изјавила у име масе, да за одузето масено добро тражи 50.000.— динара, онда та комисија није могла маси покојнога Лечића досуђивати већу суму од те на коју је она приликом саопштења јој оценом пристала, јер њен

пристанак као стараоца масе, на величину накнаде за масу, одмах је постао обавезан према ставу 16. чл. 10. Закона о заузимању непокретних добара за потребу грађења жељезница. — О. о. 3. марта, 1924. год., Бр. 2092.

Кад је сопственик пристао на процену одбора од 12. априла 1922. год. по којој је накнада за одузето земљиште износила свега 391,59 дин., онда је накнадна одлука проценилачке комисије којом се сопственику за исто имање даје накнада од 2610 дин. противна чл. 10. Закона о заузимању непокретних добара за потребу грађења жељезнице, јер је ова сума већа од оне на коју је сопственик пристао. — О. о. 15. октобра, 1924. год., Бр. 8849.

Чл. 11. — Пошто одбор цео свој рад сврши у једној општини, сви чланови потписују протокол и парцеларне планове и ова акта предају начелству окружном.

Одељак трећи. О проценитељима и о томе шта они раде.

Чл. 12. — О накнади за узето добро за потребу жељезнице решавају проценитељи.

Чл. 13. — Проценитеља мора бити најмање пет. Двојицу за сваки округ избира министар унутрашњих дела између виших државних чиновника. Другу двојицу за цео један срез бирају сви сопственици из тог среза, којих ће се имање да цени а ова четворица бирају сами петог процениоца. Сопственици у општинама варошким које не припадају срезу, бирају два процениоца из општине, и ови ће за своју општину са првом двојицом (чиновницима) изабрати петог. Овај пети може бити и чиновник само не из полицајне струке. Но ако би

се при бирању петог, гласови поделили на две (једнаке) половине, онда њихова два кандидата одмах вуку коцку.

Чл. 14. — Не могу бити изабрани за проценитеље :

1. Сопственици и закупци земљишта и зграда назначених у плану за заузимање.

2. Повериоци који имају интабулацију, прибелешку или друга права на казана имања.

3. Они којима је процењивано, онима који су им процењивали.

4. Сви они који по § 52 закона о грађан. пост. могу бити изузети при суђењу.

Чл. 15. — Сви проценитељи полажу заклетву пред свештеником у суду општине где почну радити, и то онакву каква је у § 259 грађан. поступка за вештаке прописана.

Чл. 16. — Нарочито у име владе од министра грађевина одређени повереник присуствује при раду проценитеља.

Владином поверенику предаје начелство сва акта а овај их даје опет процениоцима.

Акта су ова :

1. Протоколи одбора.

2. Табеларни преглед понуда и захтева за накнаду извађен из протокола, и

3. Почесни (парцеларни) планови и друга документа тичућа се имања.

Раду проценилаца присуствују још и кмет дотичне општине и сопственик имања или његов закони заступник, или они којих се то добро тиче (чл. 10), ради давања потребног обавештења.

Чл. 17. — Начелник окружни (управник града Београда) ће уобичајеним путем, а и преко званичних новина, најдаље у року од месец дана по пријему свих акта (чл. 11) објавити, а заинтересованим на потпис саопштити : време кад ће се о процени решавати, као и о којим добрима поименце. У исто време објавиће и имена проценилаца. Време, када ће се процена вршити, не може бити дуже од месец дана од дана објаве.

Који имају или би полагали ма какво право на имање, које се процењује, а не пријаве се са својим потраживањима проценицима одређеног дана, не могу после чинити никакве примедбе према држави због одузимања и процене дотичног имања.

Чл. 18. — Изузећа могу се чинити против проценитеља, ако је ко од њих противно чл. 15. постављен, и то пред скупљеним проценитељима, пре него што они приступе раду. Проценитељи решавају има ли места изузећу па ако има, достављају одмах начелнику (или управитељу) да упути заменика.

Против решења проценитеља о изузећу нема места жалби.

Чл. 19. — Сваки је проценитељ дужан, и ако не би било никакво изузеће тражено, било од сопственика или владиног повереника, да јави проценитељима да је у једном од оних у чл. 15. побројаних случајева и да не може бити проценитељ. Ако не јави а једна од страна доцније то покаже и докаже, те с тога се мо-

радне процена поново чинити, платиће све трошкове око нове процене учињене.

Чл. 20. — Проценитељи скупивши се размотриће одборске протоколе (чл. 10).

Осим тога саслушаће сопственика или његовог законитог заступника, као и сваког другог кога би се ствар тичала, ако имадну што да изјаве, а за ово позваће га. Ако позвани, примивши позив, не дођу, решавање ће се и без њих свршавати.

Пре него што проценилачки одбор донесе своју одлуку у смислу чл. 20. и 21. зак. о експропријацији, дужан је одбор за експропријацију да предходно, у смислу чл. 9. и 10. зак. о експропријацији, изађе на лице места и испита и утврди право стање ствари и све правне односе. — О. о. 24. јануара, 1914. год., Бр. 524.

Чл. 21. — Проценитељи решавају на основу прибављених дата по своме здравоме разуму већином гласова. Но процењивању никад не смеду приступити, док сви заједно не прегледају предмет, који ће имати да процене.

По чл. 21. Зак. о заузимању непокретних добара проценитељи решавају већином гласова. Али кад те већине деобом гласова нема, онда је проценилац, који је остао усамљен у своме мишљењу, дужан да се изјасни коме од остала два мишљења проценилаца приступа, како би на тај начин сворио већину. — О. о. 3. јануара, 1914. год., Бр. 4245. из 1913. год

Чл. 22. — Процениоци опредељују накнаде за заузето земљиште. Накнада ће се орде-

ђивати на просечну вредност имања у дотичној општини. Највећа накнада може бити са 30% више од просечне вредности имања.

Чл. 23. — Проценитељи при опредељавању накнада решавају одвојено за стране које по разним правним основама полажу право на накнаду за што.

Чл. 24. — За све што је у чл. 10. овог закона прописано да одбор извиди проценитељи донеће своја решења.

Чл. 25. — Делови земљишта који би према решењу проценитеља морали се откупити без да су потребни за железницу, а за то што су остали без вредности за сопственика, остају као државна добра и дотична власт ће с њима по закону поступити.

Чл. 26. — Проценитељи издају своја решења и сопственику и другим појављеним интересованим лицима и влади, овој последњој у лицу њеног повереника.

Чл. 27. — Предходни рад проценитеља биће јаван.

Решавању пак самом неће нико други присуствовати осим владиног повереника и кмета.

Чл. 28. — Противу решења проценитеља може се жалити само у случајима где паређења овог закона не би била испуњена.

Чл. 29. — Жалба се подноси касационом суду за 15 дана од дана кад је примљено решење проценитеља, но жалба не задржава заузеће процењеног имања. Жалба ће се предавати среском начелнику, а у варошима окр. начелству, у Београду управи вар. Београда, да ју где треба доставе.

Жалба може бити писмена или усмена на протоколу код власти изјављена.

Чл. 30. — Ако је жалба на време поднета, Касациони суд ће према поднетим доказима решити је ли жалба умесна или није.

Ако нађе да је жалба умесна уништиће решење проценитеља и наредиће да се неправилност исправи и по том поново процена учини. Ако суд нађе да жалба није умесна одбациће је.

Жалбе које нису на време поднете (чл. 29.) одбациће решењем дотична власт, која је надлежна за пријем жалбе. А против тог решења има места жалби на касациони суд у року из чл. 29.

Чл. 31. — Кад решење проценитеља постане извршно, министар грађевина наређује окр. начелствима или управи вар. Београда да одређене накнаде најдаље у року од три месеца предаду коме по решењу припадлеже, и и то пошто се потпуно од надлежног окр. суда обавесте да ли не постоје какви интабуларни или прибележени терети на дотичним добрима, у ком случају послаће новце суду на расположење, као и онда ако би се, било пред начелством било пред проценитељима, ко поја-

вио са полагањем права на одузето имање или вредност истог.

Према чл. 31. и 32. Зак. о експропријацији за жељезнице, за распоред новца експропријацијом добивеног, надлежан је суд а не старатељски судија, без обзира на то, што је експроприсано земљиште масена својина. — О. о. 19. јануара, 1891. год., Бр. 353.

Чл. 32. — При коначној исплати новаца за накнаду начелство ће од дотичног сопственика изузети и од своје стране одоверити признаницу, у којој се одузето имање има тачно да опише, са назначењем броја како списка тако и плана експроприсаних имања.

Признаница та имаће силу тапије и начелство ће је послати Министру Грађевина, те да тако одузето имање пређе у својину држави.

Чл. 33. — Што год касациони суд и првостепени судови раде по овом закону, сматра се као хитна ствар и решаваће се првенствено и без одлагања.

Чл. 34. — Сва акта односећа се на одузимање имања за потребу жељезнице, по свршеном раду предаће се на хранење Министру Грађевина.

Чл. 35. — У име дијурне плаћаће се члановима одбора и процениоцима (члан 9. и 14. овог закона) по десет динара дневно, а поред тога још и километража само за одлазак од места становања до места почетка рада и само за повратак од места свршетка рада до места

становања, и то по закону о дневници, подвознини и селидбини државних чиновника и служитеља од 19. фебруара 1892. год.

Ове дневнице и награде падају на терет онеме, за чији се рачун жељезница гради.

Чл. 36. — За проценитеље и чланове одбора који у одређено време не би дошли ради процењивања вреди пропис § 254. законика о грађанском поступку.

Одељак четврти. Закључак.

Чл. 37. — Све горе изложено важи за редовно извршење заузимања приватног имања за потребу грађења жељезница.

Но пошто је овим законом прописани поступак доста дуготрајан, а чл. 7. прописани инжињерски рад, који има да претходи целој административној и осталој процедури експропријације, за своје потпуно и тачно извршење нарочито захтева подуже времена, то за случај ако би се грађење жељезнице по потреби морало предузети пре извршења експропријације, ово неће моћи да смета предузетом грађењу жељезнице, нити га местимице, где експропријација још не би била предузета или свршена, зауставити или прекинути; но ће се приватно имање за жељезницу потребно одмах заузети, а експропријација истог накнадно извршити.

Да би сопственици имања, у овим случајевима, што пре дошли бар до извесних делова својих накнада за већ заузета им добра, обра-

зују се нарочите комисије за привремену процену већ заузетог земљишта и зграда.

Ове комисије излазе на лице места најдаље у року од месец дана, од када се дотична добра за потребу грађења жељезнице заузму.

Комисија се састоји из ових лица:

а) Шефа експропријационог одсека, или једног инжињера, или другог техничког лица, које Министар Грађевина одреди;

б) Једног правника који је у судској струци служио најмање две године и кога Министар Правде одреди;

в) Једнога изасланика Министарства Привреде, кога Министар народне привреде одреди, ако се земљиште заузима на терет државе, или једног окружног пуномоћника, ако се земљиште заузима на терет округа.

Ова комисија излази на лице места и по већ у напред од надлежних органа спремљеном списку одузетих земљишта и попису заузетих зграда, а пошто се претходно увери о исправности поменутих спискова, већином глосова процењује вредност сваког појединог земљишта по хектару а зграде по квадратном метру површине.

О свом раду води ова комисија записник, састављајући у исто време и спискове привремене процене зграда и земљишта, што све потписују сви чланови комисије.

Записник комисије са оригиналним списковима привремене процене земљишта и зграда, подноси предеедник комисије одмах, по свршетку рада, непосредно Министру Грађевина, који по истима, споразумно с Министром Финансија, доноси хитно решење: да се за

добра која се узимају на рачун округа, из окружне готовине при дотичним окружним благајнама изврши привремена исплата сваком сопственику за заузето земљиште 60%, а за зграде 70% од привремено процењене вредности; а за заузећа, која падају на терет државе, да се такође исплати 60% за земљишта, односно 70% за зграде из кредита одобренога на тај циљ.

У случају, да у окружним благајнама нема довољно, или никако окружне готовине, то ће се, према решењима Министра Грађевина и Министра Финансија, извршити ова исплата привремено из одобренога кредита за грађење дотичне жељезнице, у коме се случају одмах шаље оверен препис спискова ове привремене исплате заједно са овереним преписом спискова привремене процене, преко окружног начелства, дотичном окружном одбору.

Да се позајмицом учињеном привремено окружном одбору не би ометали радови на грађењу жељезнице, Краљевска Влада има право пре или после ове привремене исплате, да за ту суму направи зајам код Управе Фонда, или које друге Банке у земљи или на страни, на подлози окружног приреза.

Министар финансија известиће о задужењу окружни одбор, преко окружног начелства и тражити да се на првом редовном или ванредном састанку Окружне Скупштине вотира потребан прирез за исплату интереса и амортизације самог дуга.

Ако окружна скупштина не би то одмах учинила, Министар Финансија наредиће, да

се потребна сума за анuitет у буџет унесе и наредиће купљење потребног приреза.

Услови зајма не могу ниуком случају бити тежи од услова код Управе Фонда.

Награде председнику и члановима ове комисије плаћају се у свему по прописима члана 35. овог Закона.

Против ове привремене процене нема места жалби.

Исплате ових привремено процењених вредности заузетих добара, вршиће дотична окружна начелства, односно Управа града Београда, придржавајући се при исплатама у свему прописа члана 31. овог Закона.

Доцније, кад се по одредбама овога Закона у свему изврши дефинитивна процена заузетог земљишта и иста постане извршна, сопственицима се исплаћује вредност заузетог имања по прописима члана 31. и 32. овога Закона, по одбитку раније исплаћених им сума према извршеној привременој процени, а задржате суме новаца враћају се благајнама, из којих су раније сопственицима преко окружних начелства, односно Управе града Београда исплаћене.

Препоручујемо нашим министрима, грађевина, унутрашњих дела, правде и финансија да овај закон обнародују и о извршењу се његовом старају, властима заповедамо да по њему поступају, а свима и свакоме да му се покоравашу.

УПУТСТВО

за извршење експропријације земље за потребу грађења железница, на основу закона од 16 јануара 1880 год., и његових допуна од 12 јуна 1884 год.

Чланом 6. закона о грађењу и експлоатацији нових железница од 6. децембра 1896. год., са његовим изменама и допунама од 5. октобра 1899. и 2. априла 1902. год. изрично је предвиђено: »експропријација земљишта, потребног за железнице, извршиће се по закону од 16. јануара 1880. год., о трошку округа, кроз које пролази дотична железница.«

По том закону (чл. 3.), заузимање приватног добра за потребу железница, двојако је: 1. стално или 2. привремено.

Према распису Бр. 69. од 15. децембра 1906. год. Дир. Бр. 26151 имаће се чл. 3. зак. о експропријацији овако разумети, односно примењивати:

1. Стално ће се, за потребу железнице, заузимати све оно земљиште, које је потребно за смештај железничког трупa, са свима припадајућим му постројењима, као и оно земљиште, са којег се мора вадити: земља, песак, шљунак, камен и у опште материјал, потребан за грађење железница и њених постројења;

2. Привремено се може заузети само такво земљиште, или у опште такво добро, које се по употреби може пређашњем сопственику

повратити у првобитном стању. Дакле, да га може у истом циљу употребити, као и раније, пре привременог заузећа.

Према томе, за потребу добијања за грађење потребног материјала, привремено се може заузети само такво земљиште, које није под шумом или другом каквом културом. Тако, на пр. за потребу вађења песка, шљунка или камена, моћи ће се привремено заузети само земљиште голо, необрађено, и за културу неупотребљиво. Ово земљиште вратиће се сопственику протоколарно по свршетку грађења.

Исто тако, по закону о експропријацији, извршење заузимања приватног имања двојако је:

1. редовно и
2. изузетно, по чл. 38. тога закона.

1. Редовно је извршење заузимања онда, кад се предходно изврши сва процедура, предвиђена у закону од чл. 1. до чл. 37. закључно, и тек онда заузме и употреби експроприсано земљиште.

Но, како је овај, тим законом прописани поступак дуготрајан, то ће се за грађење наших железница примењивати одредба чл. 38. истог закона.

Да, дакле, ово стање створено овом изузетном експропријацијом по чл. 38. која иде у корист самом грађењу, а која је опет врло бесетна и штетна за приватне поседнике, неби оило дуготрајно, потребно је да се ове изузетне експропријације што пре претворе у редовне, ради чега се и прописује ово упутство.

А. Извршење експропријације.

Пошто ће, по закону о грађењу нових железница, сама држава градити нове железнице, то ће она извршити и експропријацију потребног земљишта, за рачун дотичних округа. У тој цели је при Управи за грађење нових железница установљен експропријациони одсек, који ће руковати са свима пословима око експропријације, уз припомоћ секција на прузи.

Шеф одсека, у редовним приликама, биће и повереник владе, предвиђен у чл. 17. зак. о експропријацији, ако г. Министар грађевина у појединим случајевима, друкчије не нареди.

Б. Предходни радови.

Кад г. Министар грађевина, на основу законодавног решења или закона о грађењу нових железница, изда наредбу Дирекцији, да се отпочне са грађењем какве пруге, одсек за експропријацију известиће о овом решењу, под потписом г. Министра грађевина, писмом начелство оног округа, кроз који железница пролази, у ком ће га писму упозорити на закон о грађењу нових железница; као и на закон о експропријацији, од 16. јануара 1880. год. и позвати да поради, да окружна скупштина, благовремено, предвиди и унесе у свој годишњи буџет потребну суму за исплату експрописаних непокретних добара.

Ова сума, разуме се, не може се одмах тачно одредити и утврдити; али, по досадањем искуству, ова сума износиће, од прилике, нај-

мање 3—4000 дин. од 1 километра дужине пруге; према цени земљишта у дотичном округу.

Потребне податке о дужини пруге, и све остало што буде потребно, даће начелству Управа, односно одсек за експропријацију; пошто набави, претходно, приближне продајне цене земљишта.

Исто тако, експропријациони одсек благовремено ће тражити од министарства унутрашњих дела, првостепених судова, окружних начелстава, односно среских власти, да изберу и именују лица, која ће ући у састав, као чланови разних одбора, комисија итд., који се у идућим одељцима спомињу; и стараће се, да се ове комисије, или одбори, могу у најкраћем року позвати, да дођу на лице места, тако, да су ова лица увек напред већ наименована, изабрана и спремна за рад, на први позив тога одсека или старешине секције.

Чим буде неки део трасе дефинитивно одобрен и на терену обележен, секције за грађење извршиће:

В. Снимање планова и састављање спискова одузетих земљишта.

(чл. 7. зак. о експропријацији).

У тој цели, експропријациони одсек писаће непосредно дотичном среском начелнику: да свака заинтересована општина, одређеног дана, стави на расположење одређеним инжењерима за снимање планова, једно или два лица, која ће присуствовати том снимању и

која ће моћи тачно казати и дати инжињеру потребне податке о томе: чије је које имање, које се има снимити. Поред овог, биће дужни и сви сопственици присуствовати снимању својих земљишта.

Парцеларни планови цртаће се у размери 1:2000, али тако, да цела ситуација једне општине, са потребним преломима за савијање, стане на платну, чије се ширина опредељује формуларом У IV. број 1 заглавља.

Спискови пак, одузетих земљишта, имају се израдити по образцу У IV. бр. 2.

При овим радовима обраћа се нарочита пажња на ово:

да не би, при доцнијим радовима око експропријације, на пр. око жалбе за неко имање итд. дошло до какве пометње, због сличности обележених парцела, свако имање у плану добиће свој број тако: да у случају какве накнадне експропријације, то исто имање, и у другом плану, има исти парцеларни број. Према томе, једном већ употребљен број парцеле некога имања у дотичној општини, не сме се ни у ком случају изменити. Односно, свако имање на једном месту, носиће у плану један исти број. Но, с обзиром на чл. 10. зак. о експропријацији, пошто се има овако имање определити, да ли је земљиште ливада, њива, забран, кућни плац, воћњак, виноград, утрина и т. д. и т. д. то ће се, према томе, свако овако имање, према овој подели, и снимати и означити у плану са истим бројем парцеле, али, за разлику у култури, са индексом: а, б, в, г, и т. д. На пр.: 11-а, 11-б, 11-в и т. д.

Сем тога, пошто одбор по чл. 10. зак. о експропријацији, има да да своје мишљење о томе, да ли се поједини остаци, услед одузимања од неког земљишта, своде до на $\frac{1}{5}$ целокупног имања или не, да ли је овај остатак остао усамљен од другог имања сопствениковог ит. д. то ће се поједине парцеле, по могућству, *потпуно у свима* њиним границама снимити, а нарочито ће секције пазити на то, да мали остаци уђу потпуно у план, т. ј. да одбор буде у стању ове податке, за овакове остатке, вадити и ценити из самог парцеларног плана, без икаквог даљег снимања на терену.

Но отвореној прузи, *снимиће се* парцеле на ширину од прилике 50 метара, с једне и с друге стране; а где станице долазе, с погледом на будуће приступне путеве, доцнија проширења станице и т. д. и на већу ширину, а најмање на 100 м. ширине са сваке стране.

У парцеларним плановима назначиће се:

а) *црвеном бојом,*

Са пуном линијом: осовина трасе са километражом и елементима за њено обележевање као: величина полупречника кривине, почетак и свршетак лука, дужина тангенте и угао темена.

Са пуном танком линијом: границе експропријације, са означањем координата, код сваког прелома граничне линије. Прелази у нивоу, као и паралелни путеви и премештање постојећих путева, означаваће се на исти начин, са уписом ширине пута или прелаза.

б) *црном бојом* :

границе појединих парцела са зградама и т. д.

Све остало, које би, при доцнијем одређивању места појединих парцела, могло служити као основ лакшем изналажењу на терену, као на пр. : реке, потоци и објекти, оближњи путеви, корекције река и т.д. учртаће се такође, у тај план, по уобичајеном начину код катастра.

Зграде, које леже у експропријационом појасу или близу пруге, које се, дакле, морају откупити, снимиће се и описати још и засебно, као што је у под $\frac{1}{3}$ приложеном У IV. број 4 »Опис« означено.

При овом снимању и опису зграда, има инжињер нарочиту пажњу да обрати на то, да комисија већ из скице и описа, добије јасан појам о зградама, које ће се морати откупити тако, да се из цртежа и описа може све прибрати, што је за оцену вредности неке зграде од значаја, као : распоред у основи и висини, од каквог је материјала грађена и чим је покривена, какве је опреме, чему служи, колико је стара, у каквом се стању налази и т. д.

У списак одузетих земљишта, секције ће испунити све рубрике до »одузима се«, а у рубрици »одузима се« само рубрику »за пругу«. Остале подрубрике »као одломак«, испуниће, по потреби, одбор са црвеном бојом ; а ову, по потреби и подрубрику »свега«, процениоци са зеленом бојом.

Г. Одређивање и обележавање ширине експропријационог појаса

Ширина појаса заузећа земљишта (експропријације), одредиће се : према уздужним и попречним профилима ; према профилима кретања маса ; према потреби постројења, као и комуникација за приватну и јавну употребу и т. д. али у таквој ширини, да прекорачења тих граница, за време грађења, никако не буде, или бар изузетно у крајњем случају, т. ј. да се, по могућству, избегну све накнадне експропријације у једној општини, које су увек скупе и дангубе.

Појас експропријације треба да буде што правилнији, и са што мање прелома, како би доцније утврђење тих прелома, граничним камењем, или чим другим, било што јефтиније и простије.

Као правило, при одређивању ширине, појаса, важиће ове норме :

1. — дуж ножице насипа и ивице усека биће граница експропријације за 2.00 метра удаљине ;

2. — дуж ивице ровача и дуж ножице депонија, биће граница експропријације најмање за 1.00 метар удаљена ;

Роваче треба да су удаљене од насипа 2.00 м. а толико исто и депоније од усека.

3. — Паралелни путеви дуж насипа, постројиће се изван роваче, а имаће ширину према потреби саобраћаја, коме имају послужити, а најмање 4.00 м.

4. — дуж усека постројиће се овакови паралелни путеви у растојању од 1 метра, од ивице усека.

5. — Површина ровача рачунаће се, под поставком једнаке дубине, од 1 метра.

Пре, но што секције, према свима подацима и потребама, утврде и унесу у парцеларни план ширину појаса експропријације, шеф секције за грађење, или његов помоћник, позваће преко надлежне средске власти дотичну општину, да образује комисију за утврђење путних прелаза, приступних и паралелних путова и т. д. У ту комисију улазе :

шеф секције или његов помоћник, као председник комисије ;

председник дотичне општине или члан суда са још два одборника, или грађанина, које општински одбор изабрао буде.

Шеф секције одредиће дан изласка комисије на лице места и, по могућству, у присуству свих заинтересованих, са осталим члановима, одредиће према месним приликама, уздужном профилу и др. техничким подацима, ове путове и саставиће протокол, који ће садржавати тачан списак и паралелних и приступних путова, девијација и т. д. опис : прелаза, у равни, над или испод пруге.

Овај ће протокол, секција за грађење, пошто га претходно потпишу сви чланови комисије и потврди општински суд својим печатом, одмах, са својим исцрпним извештајем и објашњавајућим скицама, заједно са својим мњењем, доставити управи за грађење, која ће даље радити по надлежности својој.

По одобрењу овог рада, од стране дирекције, известиће се како секција за грађење, тако и одсек за експропријацију, који има ово

одобрење да сматра као саставни део експропријационих исправа.

Да се неби много дангубило око сазива ове комисије, ставља се у дужност одсеку за експропријацију, да се благовремено побрине о саставу ове комисије, као што је у одељку под Б. већ означено.

Чим секција за грађење добије решење о овим путевима, узеће ово решење у обзир и уцртаће у парцеларни план ширину појаса са тачним назначењем ових путова ; по том, израчунаће заузету површину појединих парцела и уносиће их у списак. Два примерка спискова одузетих земљишта са једним примерком пописа заузетих зграда, које је морају откупити, спровешће, преко Управе, са својим мишљењем и извештајем, одсеку за експропријацију.

Како оштете, причињене приликом тразирања и обележавања трасе пруге, падају на терет државе, а не округа, то ће секције за грађење, приликом спровођења ових исправа, спровести и списак потрвених усева, и осечених дрвета, изваљених ограда итд. и то, по овом под ./· обрасцу У IV Бр. 4 на даљи рад.

На исти начин, али у засебном плану и списку, поднеће се предлог за експропријацију привремено експроприсаног земљишта.

Управа ће, на предлог одсека за експропријацију, са нарочитим актом преко Дирекције, тражити од г. Министра грађевина одобрење ове експропријације с предлогом : да се према поднетим плановима и списковима, а на основу зак. о експропријацији од 16, јануара 1880. год., могу означена имања екс-

проприсати и да се, при тој експропријацији, могу применити одредбе чл. 38. поменутог закона.

Чим одсек за експропријацију добије овако решење Г. Министра Грађевина, приступиће раду.

Д. Одузимања приватних имања, по чл. 38. зак. о експропријацији, обележавања на терену експропријационе границе и реамбулације планова и спискова.

Одсек за експропријацију спровешће по један примерак одобреног плана и списка и т. д. дотичној секцији за грађење, на извршење.

Но, пре него што одсек испошље ове планове, спискова итд. секцији на даљи рад, одсек мора, безусловно, на свима овим исправама да стави, на заглављу, ову напомену: *«одобрено ретењем Г. Министра Грађевина, од (датум) Дир. Бр.»*; а на примерцима, који остају за архиву одсека, још и напомену: *«копија»*.

Ово је веома важно за доцнију администрацију око експропријације, јер ће се с тим увек знати ког је порекла извесна експропр. исправа и каквог је значаја и вредности.

За тим ће одсек нарочитим писмом позвати дотичну среску власт, да, на позив шефа секције, одређеног дана у заказано време изађу на лице места и чланови комисије за реамбулацију и одузимање земљишта.

У ту комисију улазе:

- а) шеф секције за грађење, или његов заменик, као представник железнице;
- б) срески старшина или његов заменик;

в) председник дотичне општине, или одређени члан суда.

Секција ће, предходно, на терену обележити са кољем и браздом појас експропријације; и на сам дан састанка ове комисије, инжињер — члан — ове комисије, показаше појас експропријације на лицу места свима заинтересованим, провериће исправност плана и списка у присуству сопственика и евентуалне исправке унеће у план и списак; а са председником општине, одређеним чланом, констатоваће и пописаће том приликом, по приложеном под 3—IV бр. 5 обрасцу, *«списак незрелих усева»*, дрвећа, оgrade на том појасу. Сви чланови ове комисије потписаће проткол предаје земљишта (реамбулације) по приложеном под 1/6 обрасцу 3—IV бр. 6.

Списак незрелих усева итд., има да потврди председник суда или његов заменик са својим потписом и печатом општинским, а инжињер својим потписом.

Протокол реамбулације има да се изради у два примерка, а потписују га: шеф секције или његов заменик, као представник Дирекције, који прима експроприсано имање; срески начелник или његов заменик, као представник власти; председник општинског суда или његов заменик, као представник општинске власти. Овај протокол има да овери општински суд својим печатом.

Један примерак протокола реамбулације спровешће одсек за експропријацију дотичном пореском одељењу, ради знања и управљања односно порезе.

У списку недозрелих усева, у цели да би свуд било једнообразности, треба да уђе:

а) за усеве:

1. *врста усева*, као: пшеница, јечам, овас, кукуруз, елда, детелина итд.

2. *стање усева*, као: тек посејано, тек никло, способно за кошење, пола зрело итд.

3. површна потрвених усева у арима.

б) за воћке, као:

1. шљива, крушка, јабука, орах итд. а сем тога, да ли је калемљена или није.

2. старост воћке, и то: фидани: од 1 до 5; од 5—10, од 10—20 и старије од 20 година.

Сваку овакову групу треба засебно побројавати и побележити.

в) за шумско дрвеће:

1. *врста*, као: храст, цер, јасен, клен, јавор, врба, багрена, јоргован итд.

2. *пречник дрвета* у сантиметрима и то: шибље до 10 см., од 10—20, од 20—30, од 30 до 40, од 40—50, и преко 50 см., и по оваквом груписању и врстама, увешће се у списак по комаду, а шибље по површини.

г) за винограде:

1. *врсте винограда*, као: стара домаћа лоза, американска калемљена домаћом, и американска на подлози американској.

2. старост винограда.

3. површина винограда у арима.

д) за оgrade:

1. *врста оgrade*, као: жива ограда, са означањем од чега; плотови, са означањем: врљика, ковани плот од дасака или летава, плетен плот, од трња итд.

2. *дужина тих ограда* које се морају дићи, у метрима.

Секције за грађење пожуриће се овим послом око реамбулације и предаје; и чим сврше овај посао, известиће телеграфским путем преко Управе, експропријациони одсек, а одсек ће одмах приступити тој општини.

Б. Рад одбора по чл. 10. зак. о експропријацији.

У одбор, по чл. 10. зак. о експропријацији, улазе: начелник или његов помоћник, судија првостепеног суда, кога суд за то одреди; председник општине, или један члан суда са 4 одборника или грађана, које одређује општински одбор, из општине, у којој је добро, (види чл. 9. зак. о експропријацији) и инжињер шеф одсека за експропријацију; а секција за грађење ставиће на расположење, по потреби, једног свог инжињера шефу одсека за експропр. У случају, да шеф експропријације одсека буде спречен другим сличним пословима на другом месту, Управа за грађење, на предлог одсека за експропријацију, одредиће у тај одбор једног старијег и искуснијег инжињера или из секције, или из Управе.

А, како је рад овог одбора од пресудног значаја за целу експропријацију, и од умешности, одмерености и правичности инжињера веома много зависи исправност целе експропријације, па чак и величина накнаде, то се, при одређивању члана инжињера за одбор, има нарочита пажња обраћати.

Ставља се у дужност одсеку за експропр. да, у смислу одељка под Б. овог упутства,

одмах, чим се отпочне са снимањем парцеларних планова на некој прузи, пише дотичном окр. начелству и првостепеном суду и позове их да, како суд, тако и општине, одреде лица са потребним заменицима у овај одбор тако, да овај одбор на први позив одсека за експропријацију одмах може да се састане за рад, без многог даљег писања.

Чланови одбора дакле, за цео један округ, треба да су у напред одређени.

Председник одбора биће онај чиновник, који је најстарији по рангу.

Шеф експропријац. одсека, односно инжињер као члан овог, одбора и ако случајно није председник овог одбора, ипак ће имати да руководи цео рад одбора и давати му права, упутства и објашњења; јер ће он у тим одборима бити, скоро увек најверзиранији, најспремнији и најкомпетентнији у свима експропријац. питањима, и он има да понесе са собом све парцеларне планове, спискове, потребне формуларе итд.

Чим се одбор састане на лицу места, сваки члан одбора, претходно, има да да своју изјаву по чл. 9. зак. о експропријацији, да не стоји у изузећу, по аналогiji чл. 15. истог закона, а и заинтересоване сопственике питаће председник овог одбора, усмено кратким путем, чине ли они изузеће против неког члана одбора или не?

Ако би се појавио случај изузећа, председник ће одмах позвати, најкраћим путем, заменика на рад.

Одбор ће се конституисати под председништвом најстаријег члана, по рангу, и ово своје

конституисање унеће на трећој страни тога протокала и, нарочито, навести изјаву свију чланова да нису у изузећу.

Ова је изјава врло важна, пошто по аналогiji чл. 20., сав овај рад може доцније да падне и да се огласи за неважећи и сви трошкови, око новог рада, падају на терет дотичног кривца и проузроковача.

Рад одбора имаће вредност ако, најмање, пет чланова присуствују.

Овако конституисани одбор изаћиће на лице места и у присуству заинтересованих прегледаће сва имања, која се имају експроприсати.

Том приликом, одбор провериће исправност плана и разних спискова и прикупиће све податке, потребне за рад по чл. 10. Зак. о експр.

Кад сви чланови одбора изјаве председнику на лицу места, да су довољно обавештени; да су видели све, што имају по закону да виде итд. Одбор ће се вратити у одређени локал за рад.

Да би оцена имања била што правилнија и да би доцнији процениоци и по чл. 13. и 14. зак. о експр., који цео свој рад поглавито оснивају на добивеним подацима од овог одбора, имали што прегледније основе рада тог одбора, одбор ће, пре него што приступи раду, оцењивању појединих имања и саслушања појединих сопственика, утврдити, претходно, и начелне норме одређивања накнаде, и те норме унеће у протокол, на трећој страни заглавног табак обрасца, У IV бр. 7.

За утврђивање ових норми даје се ово упутство:

Одбор ће, са својим увиђајем, начелно утврдити: да ли су имања у експропријацији појасу свуда једне исте вредности или не; или треба на појединим деловима пруге, или код појединих имања, правити изузеће и дати им другу вредност по каквоћи, односно по приносу.

Одбор ће начелно, одредити цене, које треба понудити појединим притежаоцима заузетог земљишта по врсти, каквоћи, по положајима и на послетку и по начину одузимања, по хектару заузете површине, и ове цене унеће у свој заглавни протокол.

Исто тако, начелно ће одбор претходно решити, да ли ће се, при одређивању ове цене, узети у обзир, ако се имање сече са железницом, или не; т. ј. да ли се имање претрупљује или крајичи, односно, да ли се, према томе, треба одредити већа или мања накнада овако заузетом земљишту, по хектару површине; и, ово начелно решење цена, унеће се такође у протокол.

Исто тако, одредиће одбор, по могућству, начелно и цену, која се има понудити сопственицима за поједине врсте усева по хектарима. А тако исто, одредиће и начелно цену појединих ограда, које се морају уклонити, по дужном метру.

Најпрактични и најправичнији је поступак, ако одбор, при одређивању ових норма, одреди откупну цену по хектару заузете површине, према:

1. начину заузимања, т. ј. да ли се имање претрупљује или само крајичи.

Под претрупљењем разуме се, кад железница неко имање подели на два или више

делова; а под крајичењем разуме се, кад се железницом, истина, одузима нешто од имања, али ипак остало, односно већи део имања, остаје у једном комплексу; и

2. с обзиром на горњу поделу, одреди откупна цена, па хектару, за поједине врсте земљишта, као: окућнице, чајире, ливаде, њиве, винограде, воћњаке, забране, пашњаке, утрине и т. д.

Према овакој подели, биће одбору лако да одреди, да ли треба, и кад, понудити сопственицима, за воћке и остало дрвеће, какве накнаде, и колико; пошто су у појединим врстама земљишта као у воћњаку, забрану, итд. ова дрвета већ ушла у одређивање цене те врсте земљишта.

Све ове норме унеће одбор у своје заглавном протоколу, и у случају, да се одбор не може у свима питањима сложити унеће, такође, и одвојено мишљење појединих чланова. Према овим одвојеним мишљењима, одбор, ће у сваком протоколу саслушања, иза тачке 3. написати, изрчунате накнаде појединих парцела према већини и мањини.

Пошто ће често одбор имати да ради по разним плановима (списковима), по разним решењима Г. Министра Грађевина односно експропријација (види одељак К. накнадне експропријације), да не би било пометње, приликом обележавања у протоколу саслушања сопственика, код рубрике, »у списку под тек. бр.«, а »у плану под бр.«, то ће члан одбора — инжењер — по хронологији решења Г. Министра Грађевина, сваки план са њиховим одговарајућим списковима на заглављу озна-

чити са I, II, III итд. Према томе, у горњим рубрикама саслушања писаће у виду разломка на пр. $\frac{3}{I}$, $\frac{4}{II}$ итд.

По себи се разуме, да ово и оваково означавање има да уђе у заглавни протокол одбора, са објашњавајућим примедбама.

Кад одбор све ове норме у одређивању цена, које се имају појединцима понудити, у име накнаде за поједине парцеле, начелно утврди и унесе у заглавни протокол, приступиће саслушању појединих притежаоца.

Председник одбора позваће појединце, стављаће дотичном притежаоцу питања, која су изложена по приложеном Обрасцу У IV бр. 8 под 1, 2, 3 и 4. А сем тога присутни судија, као правничко лице, биће дужан да тражи од пријављеног притежаоца и потребна објашњења о приватно-правним односима заузетог имања. На пр. је ли то имање задужено или није, како се зову задругари; је ли масално имање и ко су наследници тога имања; има ли удовица право на издржавање итд. итд. и према тим подацима, евентуално тражиће да се, како у протокол саслушања тако и у списак, унесу исправке односно имена притежаоца.

За то време док председник, односно судија, пита притежаоца, инжињер — члан одбора, — уз припомоћ одређеног инжињера из секције, извадиће из парцеларног плана и списка све податке, о свима парцелама дотичног сопственика и по утврђеним нормама у заглавном протоколу, израчунаће одмах и цене, које се имају понудити сопственику за поједине парцеле, и то, одвојено према мишљењу већине и мишљењу мањине.

Затим ће одбор у протокол саслушања унети и своје мишљење, по питањима, изложеним у протоколу саслушања по тачкама а, б, в, г, д, ђ, е, ж, з.

Одговор на ова питања извадиће инжињер, члан одбора, из самог парцеларног плана и списка, и он ће и дати одбору потребна обавештења, односно, он ће их диктирати одређеном деловођи, који ће водити све записнике.

Кад се све ово напред изложено сврши са једним притежаоцем и сви одговори унесу у протокол, инжињер одборски, према раније извађеним и израчунатим подацима, диктоваће деловођи, који ће имати да упише иза рубрике з, следеће:

На пример :

од парцеле бр. 11	заузима се		152 m ²
« « « 11 а	« «		320 «
« « « 17	заједно са десним остатком у 100 m ²		630 «
од парцеле бр. 21	са левим у 50 m ²		
и десним у 75 m ²			780 «
Свега			1882 m ²

Према томе, а по оцени одборске већине, нуди му се на име накнаде и то :

1., за парцеле 11 и 21 (са остат.)...	10.20 д.
2., за парцеле бр. 11 а.....	23.05 д.
3., за парцеле бр. 17 (са ост.).....	38.— д.
4., за потрвен усев	5.05 д.
5. за посечено дрвеће	10.—д.
Свега.....	103.30д.

Словом : сто три динара и 30 п. д.

А према оцени мањине :

1. за парцеле бр. 11 и 21 (са ост.)	7.50 д.
2. за парцеле бр. 11 а	25.— д.
3. за парцеле бр. 17 (са ост.).....	30. д.
4. за потрвен усев	4.— д.
5. за посечено дрвеће	10.— д.
Свега	76.50 д.

Словом : седамдесет шест динара и 50 п. д.

Затим ће председник заинтересованом сопственику прочитати и саопштити решење већине и мањине и запитаће га : да ли пристаје на оцену одборску или не, и на коју ?

Сопственик има да одговори на ово питање и сем тога изјавиће, у случају непристанка, коју накнаду тражи он за цело заузето му земљиште.

Овај одговор има да потврди притежаоц са својим потписом, а председник одбора овериће овај протокол.

Пошто оштете, причињене приликом трасирања и обележавања пруге, падају на терет државе, а не округа, то ће одбори, одвојено за те штете, саставити протоколе саслушања по обрасцу 3—IV бр. 9. Подаци, за та саслушања, вадиће се из »списка оштета причињених на појединим имањима, приликом трасирања и обележавања итд. пруге.«

Председник одбора бринуће се, преко дотичне власти, да сви заинтересовани сопственици безусловно предстану одбору и да дају своју реч на протоколу саслушања, или ако то неможе сопственик да учини, да написмено опуномоћи лице, које ће га, пред одбором, заступати, у противном, општински суд, по ана-

логији грађанског закона и чл. 21. зак. о експропријацији, наименоваће лице, које ће сопственика пред одбором заступати.

Само у изузетним случајевима, по свршеном раду одбора а пре него што се процениоци састану, одсек за експропријацију спровешће, у препису, дотично саслушање, које — разуме се — биће потпуно од одбора испуњено, сем одговора под 1, 2, 3, 4 и завршетка — изјаве — сопственика, оној власти, у којој сопственик стално живи и позваће је, да, у најкраћем року, накнадно саслуша дотичног сопственика, саопшти му одлуку одбора, тражи од сопственика реч, и да овери овај исказ у место председника одбора, па најбржим путем врати Управи Грађења, односно одсеку са експропријацију.

Да би, пак, сопственик за своју личну употребу, било то за ослобођење од пореза, убаштињење итд. имао у рукама званично извешће о целом заузећу његовог имања, одбор ће овоме сопственику, по приложеном обрасцу У IV бр. 10 а по свршеном саслушању, дати и званично извешће.

Ово извешће потписаће председник одбора и предаће га сопственику.

Кад одбор сврши саслушања свију, у плану и списку, означених притежаоца, дужност је инжињера — члана одбора — да одмах, све нађене евентуалне исправке у плану и списку, унесе у план и у списак. А нарочито ће пазити да се у плану, границом експропријације, обухвате они остаци, за које одбор буде решио да се имају такође откупити. У опште, план и списак после саслушања, морају се у свему

слагати са нађеним стањем тога протокола саслушања.

Површине ових остатака, који се имају откупити, а које леже ван повучене експропр. границе, обележиће се шрафжом (црвеном бојом), а у списку пак, у рубрици: »одузима се« у подрубрици »као одломак« (леви или десни) са црвеним мастилом.

Кад се све ове измене унесу у план и списак, односно, кад су ове исправе по мњењу одбора заиста доведене у потпуну исправност, председник одбора, како по плану, тако и на »списку одузетих земљишта«, списку »недозрелих усева«, »попису зграда« итд. потврдиће исправност са овом писменом изјавом.

»По овом плану (списку), у коме су унешене све констатоване исправке на лицу места, и који се, према томе, има сматрати као потпуно исправан, одређени одбор по чл. 10. зак. о експр. извршио је свој поверени му посао; према томе, овај план, односно списак, сматра се као саставни део рада одбора«, и ову изјаву потписаће председник одбора. Инжињер — члан одбора — ставља на сваком протоколу саслушања сопственика редни број, и кад одбор сврши са свима саслушањима, онда се овај члан брине, да уђе у главни протокол (3. страна) при крају одредбе, сем бројатих саслушања и означање: од тек. броја до броја.

Ово је потребно навести због тога, да се, не само зна, колико има овакових саслушања, већ да се, — у случају каквих накнадних експропријација у истој општини, за исту пругу извршених после свршеног рада овог одбора,

а пре рада процениоца, — ови текући бројеви »саслушања« правилно продужују и не понављају; јер, с тиме ће се, при раду проценилаца, избећи свака могућа пометња.

Чим одбор сврши свој рад у једној општини председник одбора предаће сва акта, протоколе, планове и т. д. инжињеру — члану одбора — и овај има дужност, да сва акта и документа, најкраћим путем, спроведе одсеку за експропријацију на даљи рад.

Но, како с једне стране ови одбори неће моћи, и поред највећег труда, брзо да сврше свој рад у једном срезу, а с друге опет стране, како ће се при експропријацији применити чл. 38. зак. о експропријацији, т. ј. због хитности грађења железница, земљиште одузети и употребити и пре ове одборске процедуре, то ће се — разуме се — наићи на нека земљишта, на којима има или незрелих усева, који се морају уништити; или зграда, које се морају уклонити.

Рушење зграда изискује не само времена, но и велике материјалне жртве. Па, како често пута, сопственици овакових имања немају новца, да могу своје зграде порушити, односно изместити са експропријационог појаса, и услед примене чл. 38. зак. о експропријацији, ови људи често долазе у положај, да се морају иселити, то се прописује, за усеве и зграде следећи поступак:

Е. Исплата а konto за земљишта, на коме се налазе усеви.

Као што је већ у одељку под Д ових упустава поменуто, секције за грађење, приликом

излажења комисије ради реамбулације, саставиће и спискове незрелих усева.

На основу овог списка секција ће, за сваког сопственика, саставити по приложеном под ./. обрасцу У VI бр. 11 и упутницу.

Свака овакова упутница имаће за дотичну општину свој редни број; тако, да се ти редни бројеви у једној општини увек правилно продужују а никад не понављају.

Као норма, за састављање ових упутница, утврђује се цена од 2 динара од ара потрвених усева, без обзира на врсту усева.

Потребну суму за исплату а конто ових усева, даће благајна жељезничке дирекције као позајмицу дотичном округу, и благајна ће се старати да се ова позајмица од округа, у своје време, наплати.

Према томе, секција за грађење спровешће све ове испуњене упутнице, за једну општину, са нарочитим актом, и, по приложеном под ./. обрасцу У IV бр. 12, »списак издатих упутница за незреле усева«, преко управе одсеку за експропријацију на даљи рад.

Одсек за експропријацију, пак, саставиће, према том списку и упутницама секције, по приложеном обрасцу под У IV бр. 13 ./. списак за исплату незрелих усева, и, преко II одељења Дирекције, послаће потребан новац дотичном начелству округа на исплату, у списку означеним сопственицима, са изричном напоменом: да начелство, пре исплате, поступи у свему по одредби чл. 32 зак. о експропријацији.

О овим аконтацијама, одсек за експропријацију има да води нарочиту евиденцију, по-

што, при дефинитивној исплати свију накнада за експроприсано добро (види чл. 32. зак. о експр.). ова, већ исплаћена сума а конто, има да се одбије од одређене суме за накнаду.

Ж. Исплата а конто за зграде, које се налазе на експроприсаном појасу, и које се морају рушити.

Као што је већ раније у одељку под В ових упуштава назначено, секција за грађење имаће да састави попис привремено заузетих или откупљених зграда.

Кад се укаже потреба, да се такве зграде морају порушити и пре изласка одбора, по чл. 10. закона; односно, како се за уклањање и измештај тих зграда мора оставити сопственику извесан рок, од дана извршене реамбулације, а тај рок не може бити мањи од месец дана, то ће се, у цели да се ове зграде могу што пре порушити и уклонити, односно, да се дотичном сопственику да потребна сума за уклањање или измештање зграде, одмах после извршене реамбулације састати нарочита комисија за опис и процену ових зграда.

У ту комисију улазе:

1. шеф одсека за експропријацију или његов заменик, као председник комисије;
2. срески начелник или његов заменик;
3. председник општине или члан суда, који није заинтересован; и
4. два незаинтересована грађанина, — вештака — из дотичне општине, које одбор буде изабрао.

Састанак ове комисије на лицу места у свакој општини, одређује шеф секције за грађење.

Комисија ће прегледати, на лицу места, тачно зграде и провериће исправност поднетог списка и попис привремено одузетих и откупљених зграда.

Евентуалне исправке и допуне, унеће председник одмах у списак.

Комисија ова, за сваког појединог сопственика, саставиће и протокол процене по приложеном под ./. обрасцу У IV бр. 14.

Вредност зграда унеће се у протокол процене или по мњењу већине чланова, или, ако ово не постоји, по аритметичкој средини свију мњења.

У рубрику протокола процене : »на чему је основана процена« ставиће се услов : »да сопственик зграде, у року од дана, сам поруши и измести зграду за експроп. појаса.« Овај рок комисија ће сама одредити, с тим, да исти ни у ком случају не сме бити дужи од три месеца, према потреби грађења железнице. Сопственик зграде дужан је, да материјал од порушене зграде брижљиво покупи и однесе са експроприсаног појаса, у истом року ; у противном, по истеку тога рока, секција ће сама, помоћу власти али о његовом трошку, то учинити. Материјал од порушених зграда остаје сопственику на располагање.

У процену зграда не улази вредност плаца.

У рубрици »шта притежалац тражи ? « комисија ће ставити : пристаје ли сопственик на ову понуђену накнаду или не ; па ако не пристаје, онда, за сваку зграду понаособ, ставиће ону вредност, коју сопственик сам одреди.

Ову изјаву има сопственик да потврди својим потписом.

За рубрику »део отплате« стављају се ове норме :

1. Дирекција ће одмах, после извршених процена ових зграда, преко начелства, издати дотичном сопственику за рушење и измештај зграда $\frac{2}{3}$ комисијом одређене вредности, као аконто и позајмица дотичном округу, на име накнада, које доцније одбор, односно процениоци, за експроприсано добро дефинитивно одреде.

2. Како за ове зграде, по закону о експропријацији, после ове комисије, имају да дају своју меродавну и пресудну реч одбори, а нарочито процениоци, то, да не би ова аконтација прешла, можда, суму, коју би евентуално ови дали, то се одређују ове стопе, колико се може највише дати аконто као $\frac{2}{3}$ и то :

1. За живинарнике, свињце, плевње, и т. д. 1—3 дин. од 1 m² површине ;

2. За кречане, рупе за ђубре и т. д. по 2—4 дин. од 1 m² површине ;

3. За кошаре, вајате, чардаке, амбаре, млекарнике, бачије, пивнице, бачваре, казанице, ћилере, шупе, и то

а. За плетене, просте и лако преношљиве од 2—4 дин. ;

б. на темељима, усађеним шиповима, кованим са даскама, летвама и т. д. од 3—8 дин. ;

в. чатмарама зиданим и т. д. од 5—10 дин. од 1 m² површине ;

4. За нужнике :

а. просте, дашчаре и т. д. од 3—5 дин. ,

б. зидане и т. д. од 4—7 дин. од 1 m² ;

5. За кујне, перионице, сушнице, и т. д.

а. просте дашчаре, лаке, и т. д. од 5—7 дин.

- б. зидане и т. д. од 6—12 динара ;
- 6. За штале, оборе, и т. д.
 - а. лаке од 5—10 дин.
 - б. зидане од 8—15 дин. од 1 m² ;
 - 7. за леденице и т. д.
 - а. обичне од 3—10 дин.
 - б. зидане и т. п. од 8—15 динара ; све од 1 m² површине ;
 - 8. За бунаре, и т. п.
 - а. неозидани од 1 м. дубине по 5—10 дин.
 - б. озидани од 8—15 дин. од 1 м. дубине.
 - 9. Куће за обитавање :
 - а. за плетаре, дашчаре, брвнаре и т. п. од ; 8—12 дин. од 1m².
 - б. чатмаре од 8—15 дин. од 1 m² ;
 - в. за бондрукаре од 8—12 динара од 1m² ;
 - г. од мешовитог материјала, јаче зиданог од 12—20 дин. од 1 m² ;
 - д. зидане од тврдог материјала од 18—25 дин. од 1m² ;
 - ђ. двоспратне од 25—40 дин. ; од 1 m² ;
 - 10. Механе, дућане, магацине и т. д. за 15% више него ове зграде под 9.

Према томе, ако се $\frac{2}{3}$ од вредности зграде, одређене од комисије, крећу у границама ове скале, онда ће се у рубрику »део отплате« ова сума потпуно ставити. Ако су пак, ове $\frac{2}{3}$ веће од скале, онда ће се метнути само највећа цифра из скале, као отплата, односно аконто, и та ће се сума исплатити.

О целом свом раду, комисија водиће записник и у њ ће унети све оно, што може имати уплива за доцнији рад процениоца ; погледом на то, што ће у врло честим случајевима зграда

бити већ порушена пре, но што се процениоци састану.

Овај записник по свршетку рада, потписују сви чланови комисије.

Рад ове вештачке комисије у односу је према држави као и рад вештака, предвиђен у грађанском поступку. Према томе, ова комисија солидарно одговара држави за евентуалне штете, долазећи од површнога и небрижљивог рада.

По свршеном раду, председник ће предати дотичној секцији за грађење сва акта, записник, планове и т. д. и секција за грађење има ће да састави, према протоколима процене, за сваког сопственика, по приложеном под ./ обрасцу У IV бр. 15. упутницу за исплату ; и саставиће још за сваку општину, по приложеном под ./ обрасцу, У IV бр. 16. списак издатих упутница за зграде, које се имају порушити.

По себи се разуме, да ће сваки протокол имати свој редни број, а тако исто и свака упутница имаће исти одговарајући редни број.

Секција за грађење спровешће, преко Управе, одсеку за експропријацију сав тај елаборат, са списком издатих упутница у једној општини, на даљи рад.

Одсек са експропријацију пак, саставиће према том приложеном списку и упутницама секције, по приложеном под ./ обрасцу, У IV бр. 17. списак за исплату а конто зграда, које се морају рушити, и, преко II одељења Дирекције, послаће потребан новац дотичном начелству округа на исплату, у списку означеним сопственицима ; са изричном напоменом:

да начелство, пре исплате, у свему поступи по одредби чл. 32. закона.

Начелство има да врати оверене признанице Дирекције, а издаће од своје стране сопственицима наредбу, да се безусловно придржавају одређеног им рока за уклањање зграда са експроприсаног појаса; иначе ће само начелство поступити по закону.

О овим аконтацијама, одсек за експропријацију има да води нарочиту евиденцију, пошто, при дефинитивној исплати свију накнада за експроприсано добро (види чл. 32. зак.), ова, унапред исплаћена сума, има да се одбије од одређене суме за накнаду.

Разуме се, да овај елаборат одсек за експропријацију има такође да спроведе благовремено одбору за експропријацију; пошто овај одбор има да да своју реч и о овим зградама (чл. 10 закона) и ако су оне, можда, већ порушене.

3. Рад процениоца.

Чим одсек за експропријацију прибере сав рад одбора у једноме срезу, односно у варошким општинама, које не припадају срезу (чл. 14. зак.), саставиће, одмах, по приложеном под ./. обрасцу, У IV бр. 18, у чл. 17. зак. предвиђени, *»табеларни преглед понуда и захтева за накнаду»*, за тај срез, односно варошку општину.

Овај табеларни преглед спровешће одсек за експропријацију са нарочитим писмом, под потписом г. Мин. Грађевина, начелству дотичног округа и позваће га: да у табеларном прегледу означени сопственици, у року најдаље за 10 дана, по наређењу чл. 14. закона, изаберу

сви скупа — заједнички — два процениоца и за сваки случај њима два заменика; *»да сопственици имају на уму одредбе чл. 15. закона»* затим, да најдаље за 7. дана од овог избора позове, писменим путем, и ону двојицу, од г. Министра унутр. дела напред наименованих проценилаца, у окружну варош, или где за сходно нађе, да у друштву са изабраним процениоцима изаберу петог процениоца, са напоменом: да чланови одбора не могу бити и процениоци. А чим се овај пети изабере, да у смислу чл. 12. и 18. закона обзнани уобичајеним начином, а још и преко званичних новина, време, кад ће и где о процени решавати, као и о којим, поименце, добрима, а те ће податке извадити из табеларног прегледа, са простим цитирањем имена сопственика.

Рок сазива процениоца да не буде дужи од 30 дана, од дана наименовања петог процениоца.

Претпоставља се, да је одсек за експропријацију, у смислу одељка Б., већ много раније поступио и тражио од г. Министра Унутрашњих дела, да, по могућству за све пруге, или бар за целу једну пругу, у смислу чл. 14. зак. о експр. изабере и наменује стално два процениоца, а за сваки случај и два њихова заменика; и да ће г. Министар унутрашњих дела, у случају, ако неко од наименованих процениоца промени свој положај, умре, или у опште постане неподобан за процениоца и т. д., одмах наименовати другог на његово место, и да о овој измени извести Дирекцију.

На први дан састанка ових процениоца, владин повереник предаће им сва акта и до-

кумента, која се спомињу у чл. 17. закона. Према томе, дужност је одсека за експропријацију да овом поверенику преда сва акта, која се код њега налазе, и да га снабде са потребним формуларима за решења, и позове окружно начелство, да, на дан састанка процениоца, дотични срески начелник, такође, преда владином поверенику сва остала акта истог предмета, која се налазе код тог начелства.

У том међувремену, док се сва ова претходна процедура изврши, одсек за експропријацију имаће у оном егземплару парцеларног плана и списка, који је остао по одељку Д. у архиви, унети, ако може, према плану и списку одбора све констатоване измене и поправке. Ако пак не може, онда ће начинити нову копију тих планова и спискова, а на првом, ставиће на насловном табаку видно: *»не важи, сачињен нов«*. На те егземпларе, планова и спискова, били они стари или нови, написаће одсек видно на заглављу: *»верене копије, парцеларних планова (спискова) које су одбором (чл. 10. закона) као исправне сверене«*

Ово је потребно за то, што је бивало случајева, да се при разним експедицијама ови планови и спискови испрљају а често и изгубе и т. д., те да бар одсек никад не остане без чистих и јасних копија тих планова и спискова.

Исто тако, дужност је одсека, да провери све протоколе саслушања одбора, да случајно није што погрешно у њима унето или изостављено; и о свима нађеним погрешкама, одсек ће званичним писмом одмах извести владиног повереника ради знања и управљања, пошто сам одсек није надлежан вршити исправке у исправама одбора.

По себи се разуме, да ће владин повереник особено добити план и списак одборски а не копије, које и даље остају у архиви.

Само у изузетном случају, могу се дати владином поверенику напред споменуте верене копије, и то под условом: или да оригинал остане у одсеку, или да се начини нова копија, тј. одсек мора увек, у својој архиви имати исправне парцеларне планове и спискове.

На први дан састанка проценилаца, владин повереник по чл. 19. зак. питаће сакупљене процениоце: да није ко од њих противно чл. 15. пом. зак. постављен? - упозорив их истовремено и на одредбе чл. 20. истог зак. Проценци пак, позваће сакупљене сопственике, из прве општине, где свој рад отпочну, да се изјасне о томе: да ли они чине какво изузеће у смислу чл. 19. зак. или не, противу процениоца? У случају да ови то чине, решаваће, има ли места изузећу или не. (чл. 19. зак.)

Реше ли ови, да има места изузећу, владин повереник позваће депешом начелника (или управника вароши), да одмах упути заменика на рад. Разме се по себи да ће процениоци у свакој општини ставити, пре почетка свог рада у тој општини сопственицима горње питање и слично поступити, као што је напред наведено.

Кад се све ово сврши и заменик дође, сви процениоци положиће, пред свештеником у суду општине, где почну радити, у смислу чл. 16. зак., прописану заклетву, коју морају и писмено поднети и својеручно пред свештеником потписати, који, ће ову положену и потпи-

сану заклетву, оверити својим потписом и печатом и предати је владином поверенику.

Кад се овај поступак сврши, владин повереник извешће све процениоце на лице места, показаће им добра, која се имају ценити, и даће им све потребне податке. По прегледу имања, процениоци ће се конституисати и отпочеће свој рад по чл. 21, 22, 23, 24, 25 и 26. зак. о експр. и по чл. 27. издаће своја решења дотичном сопственику и владином поверенику по обр. У IV. Бр. 19.

Ово решење потписују сви процениоци, а лево, владин повереник и председник општине (или присутни члан суда), и то на оним местима, као што је у обрасцу означено.

Податке, за испуњење тога решења, вадиће владин повереник из планова и спискова, односно саслушања, пред одбором и израчунаће поједине накнаде, према овим горњим подацима и по решењу процениоца.

У рубрици »Саопштено ми је«, ставиће сопственик, после речи »и«, своју изјаву: »примио сам данас... (словима исписани датум, дан и месец) горње решење,« а за тим, потпишаће оба два примерка решења. Присутни председник општине пак, у рубрици »предамном«, потпишаће се и поред свог имена ставиће још и општ. печат, као оверу издатих решења.

Како по чл. 24. пом. зак. при опредељавању накнаде, процениоци решавају одвојено, »за стране, које по разним основима полажу право на накнаду за што«, то ће се и оваково решење одвојено давати за сваку страну н. пр.: Парцела нека дата је од сопственика у наполицу пре експропријације, а за ту годину, у којој је

извршена експропријација и на тој парцели налазе се недозрели усеви. Процениоци ће издати *сопственику* решење, за накнаду заузетог земљишта и половину накнаде за потрвене усеве, а друго ће, пак, решење издати наполичару, као другу половину накнаде за потрвене усеве.

На решењу таквог сопственика, с леве стране, изнад места »владин повереник«, ставиће се изрична примедба: *За једну половину усева на парцели бр. ј... издато је засебно решење наполичару Н. Н.*

Пошто оштете, причињене приликом тразирања и обележавања пруге и т. д. падају на терет државе а не дотичног округа, то ће, како одбори тако и процениоци, одвојено за те оштете саставити, — протоколе саслушања по поднетом списку у одељку Г., тако исто и процениоци ће издати сопственику засебно решење за те оштете.

За те сопственике, саставиће одсек — разуме се — и засебан табеларан преглед.

Владин повереник руковаће са целим радом ових проценилаца, — даваће им, увек, потребна обавештења и упуства, а нарочито пазиће, да процениоци тачно врше свој посао по одредбама закона; пошто по чл. 29. зак., жалбама има места само у случају, где наређење овог закона не би било испуњено.

Сем, тога, владин повереник бринуће се, да, по могућству, сви заинтересовани сопственици предстану процениоцима. Не може ли се ово потпуно постићи, то ће владин повереник поступити тачно по чл. 21. зак., — односно, — процениоци решаваће и без сопственика и спровешће један примерак »решења« надлежној

среској власти са налогом: да сопственика у најкраћем року позове, преда му на реверс решење проценилаца и од сопственика тражи потврду пријема решења на самом реверсу, са назначењем дана (датума са словима) пријема.

Овај реверс има да врати среска власт у најкраћем року Управи грађења, односно, одсеку за експропријацију.

Као што се види, положај владиног повереника, при процени, врло је деликатан и пун одговорности, и он има дужност да се брине, да с једне стране дотични сопственик дође до свог права, а с друге опет стране, да претеране захтеве сопственика, или устрањено и пристрасно мишљење изабраних проценилаца доведе у границе правичности, и да пази, да се законске одредбе у свему испуне.

Од његове умешности, одмерености и озбиљности зависи цео рад ових процениоца, који је од пресудног значаја за целу експропријацију.

О целом току свог рада, процениоци ће водити исцрпан записник, из кога ће се моћи тачно видети шта, и како, су радили извесног дана и т. д., како би из тог записника Касациони суд, у смислу чл. 31. зак., могао видети, је ли у свему поступљено по закону.

Владином поверенику скреће се особито пажња на одредбе чл. 30. и 31. зак. о експропријацији, јер, у таквим случајевима, где он налази да му се треба жалити, да одмах извести Дирекцију и разложи потребу жалбе и позове правног референта у помоћ ради састава и предаје, благовремено жалбе, коме треба.

По свршеном раду процениоца у једној

општини, процениоци предају сва акта и документа опет владином поверенику, и одмах иду даље у суседну општину, да продуже рад.

Према томе, владин повереник, у догвору са процениоцима у дотичној општини, одредиће унапред дан, кад ће отпочети рад у суседној општини.

Пре, но што се заврши, записник проценилаца у једној општини, кога сви процениоци, владин повереник и присутни кмет имају да потпишу, а сем тога, да га општински суд овери својим печатом, дужност је владиног повереника: да све констатоване измене и допуне у плану и списку унесе, а нарочито, да унесе у план и списак, у смислу чл. 26., оне делове земљишта, који би се, према решењима проценилаца, морали откупити и ако нису потребни железници, т. ј. да се ове исправке у свему слажу са издатим решењима.

Ове исправке у плану и списку вршиће се са зеленом бојом, за разлику од исправака и допуна, које су вршене од стране одбора црвеном бојом.

Кад све то учини, писаће на плану, односно списку, »по овом плану (списку) радили су на дан (datum) чл. 13. зак. о експр. предвиђени проценитељи, и у свему је сагласан издатим решењима, према томе, овај план (списак) има се сматрати као оригинал.«

Ову изјаву потписује на плану, односно списку, владин повереник.

Сва акта и документа проценилачког одбора, владин повереник предаће одсеку за експропријацију на даљи рад, а известиће на-

челство, ради знања и управљања, да се акта налазе при Дирекцији.

Чим одсек за експропријацију добије од владиног повереника сва акта о раду проценилаца, дужност му је, да на оном примерку плана и списка, који се налазе у архиви, унесе све горе поменуте исправке и да на том плану напише: »оверена копија оригиналног плана (списка) извршених сталних експропријација у општини Н. Н.«

Одсек за експропријацију израдиће још једну овакву копију плана и списка и спровешће је дотичној секцији за одржавање, као инвентарни предмет и исправу о експропријацији.

И. Исплата досуђених накнада — чл. 32. зак. о експропријацији.

Као што се види из предњег одељка, решења проценилачка издата су у два примерка. Један примерак добио је сопственик, а други владин повереник.

На сваком решењу има потврда пријема решења: према томе, с погледом на чл. 30. зак. ако жалба није поднесена среској власти (у вароши — окружном начелству, у Београду — Управи вароши Београда), у року од 15 дана, од дана пријема решења, онда самим тим постаје проценилачко решење извршно.

Кад, дакле, одсек за експропријацију види да је протеко тај рок, писаће, под потписом Г. Министра грађевина, писмо среском начелнику и позваће га, да у најкраћем року извести Дирекцију, постоје ли жалбе противу решења или не.

У случају да срески начелник извести Дирекцију, да по чл. 30. у предвиђеном року не постоје жалбе, одсек за експропријацију саставиће, у два равногласна примерка по приложеном под ./. обрасцу, У IV бр. 20, списак за исплату досуђених накнада за сталну експропријацију, а тако исто, други списак у два примерка за штете причињене, приликом трагирања, итд. по обрасцу У IV Бр. 23. а за привремену експропријацију тако исто по обрасцу У IV. Бр. 24.

Један овакав списак спровешће Дирекција, са потписом г. Министра грађевина, дотичном окружном начелству или Управи вароши Београда, и наредиће му, да из раније предвиђеног приреза дотичног округа исплати накнаде, коме по списку, односно решењу, и принадеже; пошто, претходно, тачно поступи по одредби чл. 32. зак. о експропријацији.

При исплати, дужан је сваки сопственик заузетог имања да поднесе дотичној благајни и оригинално решење проценилаца, на коме ће благајна ставити: *»исплаћено данас... (датум) у дин..... по признаници бр.*

Пошто, по чл. 33. закона о заузимању непокретних добара за потребу грађења железнице од 16 јануара 1880. год. Збор. 35. стр. 83. од 12 јуна 1884. год. одостоверене признанице имају силу тапија, то ће се ове признанице написати у два равногласна примерка и једну оверену признаницу послаће начелство Дирекцији, а другу, задржаће за своју благајну и архиву.

Признанице ће се издавати по приложеном под ./. обрасцу, У IV бр. 21. и одсек за експро-

пријацију има ове признанице брижљиво чувати, пошто су оне од врло великог значаја при доцнијем раду око убаштињења (закон о баштинским жељезничким књигама и хипотекарним правилима на жељез. од 9. јануара 1899. год.), јер се, по том закону, Дирекција на сва своја добра мора убаштинити.

О овим исправама мора одсек да води нарочиту књигу евиденције (одељак Л), из које ће се увек моћи лако видети : којој експропријацији поједине исправе припадају, којој пружи, којој општини итд. и где се налазе.

Ј. Привремена експропријација.

Поступак око привременог заузимања исти је као и код сталног.

Но, како је привремено заузимање по чл. 3. зак. оно : кад се земљиште заузме само за време грађења железнице, а има се пређашњем сопственику вратити чим се железница доврши, то ће се овакова експропријација имати одмах по свршетку грађења, или кад нека секција изјави, да земљиште није више потребно, комисијски, и на лицу места, протоколарно вратити пређашњем сопственику по приложеном под ./. обрасцу У IV бр. 22.

У ту комисију улазе :

1. шеф секције или његов заменик, као председник ;

2. срески начелник ; и

3. председник општинског суда, или одређени члан суда.

Протокол о повраћају земљишта потписују сви чланови комисије, а сем тога, оверава га општински суд својим печатом.

Председник ове комисије, по свршеном раду, спроводи протокол Управи за грађење, односно одсеку за експропријацију, која има дужност, да овај повраћај заведе у своје ликвидационе књиге.

Пошто процениоци оваквим земљиштима досуђују *годитње накнаде* и пошто процениоци често у решењима стављају клаузуле : »започета година за ове накнаде рачунаће се као цела година«, то ће се :

1. исплате вршити по истеку сваке године, по чл. 32. зак.;

2. пазити, да се за оваково земљиште не плати узалудно за целу једну годину, кад се то може спречити благовременим повраћајем земљишта.

К. Накнадна експропријација.

Као што је раније у одељку В. казато, накнадне експропријације треба по могућству избегавати. Но, кад је неминовна потреба, због грађења или непредвиђених постројења и т. д. још неко земљиште у којој општини накнадно заузеће, то ће се по могућству пазити, да ово накнадно заузеће падне у време пре састанка одбора, како би ови одбори истовремено, о једноме трошку, могли извршити сву процедуру, заједно са главном експропријацијом.

Те исправе, као што је у одељку Ђ. означено, добиће своје означавање са римским бројевима II, III, и т. д. (I увек је исправа главне експропријације).

Не може ли се, пак, тако поступити из буди каквог разлога. н. пр. да је одбор већ свршио у дотичној општини са првобитном експропријацијом, онда се он мора поново састати по чл. 10. зак. и извршити, независно, сав поступак за ову накнадну експропријацију.

По себи се разуме, да се протокол и овог одбора са свима одговарајућим прилозима, заједно са исправама првог одбора, шаље процениоцима на даљи рад; према чему и сопственици из ове накнадне експропријације, улазе у табеларни преглед.

Но, ако се и то не може благовремено учинити, онда се за ту накнадну експропријацију мора сав поступак вршити потпуно и независно од првобитног.

Често бивају случајеви, да се, при овим накнадним експропријацијама од некога имања које је раније експроприсано, накнадно још нешто заузима, зато се скреће пажња на прописе овог упутства у одељцима В.; што значи, да ће за израду планова и спискова, за ове накнадне експропријације, служити првобитни (основни) план и списак, тако, да сва накнадна експропријација буде потпуна допуна првобитне.

Одсек за експропријацију, при крају грађења неке пруге, саставиће, како из првобитне тако и из накнадне експропријације, потпун план извршених свију сталних експропријација за целу једну пругу, у два примерка, од којих ће, један задржати за своју архиву, а други, послати секцији за одржавање.

Л. Евиденција планова, спискова и осталих исправа око експропријације.

По свима експропријацијама, биле оне сталне, привремене или накнадне, дужност је одсека да води тачно *евиденцију* — књигу — из које може увек знати:

1. шта је наређено да се експропише;
2. како напредује извршење експропријације по појединим одељцима, овог упутства;
3. колико докумената има, при извршавању каквог рада, по разним одељцима;
4. кретање тих докумената и где се повремено налазе; и
5. евентуалне примедбе.

Према томе, одсек ће водити евиденцију по приложеном под ./• обрасцу У IV бр. 25 и то:

I.

За сваку пругу засебну евиденцију;

II.

За сваки округ подвојено са подвојеним одељцима, и то:

1. — За сваки срез по подвојеним пододељцима;
2. — За сваку општину по наособ, са потребним листовима, засебно за свако село и засеок.

По себи се разуме, да ће се у књизи евиденције ова подела вршити по реду километарског положаја дотичног округа, среза и т. д., и да ће се у истој евиденцији, у продужењу сваког горе предвиђеног одељка и т. д. остав-

љати увек довољно празних листова за евентуалне допуне.

Одсек за експропријацију, одмах — чим се нека пруга узме у израду — тражиће од Управе податке, кроз које округе, срезове и општине, по реду, пролази та пруга; од ког до ког километра за сваки округ, срез, општину и село, и где ће бити 0. тачка (полазна) пруге за коначну километражу, према којим ће подацима устројити своју евиденцију.

Ради лакшег изналазка у којој је књизи, на којој се страни и т. д. налазе поједини подаци, одсек ће водити горе пом. евиденцију, а по потреби и графички преглед од км. 0. до ... км. неке пруге. (види образац У IV. 26.)

М. Статистички податци

При грађењу неке железнице, као што се види, трошкови око експропријације, око исплате накнаде и т. д. играју знатну улогу, па је с тога од велике вредности знати, шта управо стају ови трошкови државу — односно округе, који проценат ови трошкови износе, према целокупној суми свију трошкова једне пруге. Имајући ово у виду, одсек за експропријацију, при дефинитивном обрачуна неке пруге, поднеће Управи статистички преглед свију трошкова експропријације, — те пруге (види образац У IV бр. 27).

У тај преглед треба да уђу:

1. трошкови комисија око откупљивања зграда;
2. трошкови свију одбора;
3. трошкови проценилаца;

4. досуђене накнаде наиме:

- а) за земљиште;
- б) за потрвене усеве;
- в) за посечено дрвеће;
- г) за измештај зграда;
- д) за измештај ограда;
- ђ) за друге накнаде;
- е) Свега:

5. Колико од ових трошкова под 1, 2, 3 и 4 пада:

- а) на државну;
- б) на дотичне округе;

6. Заузета површина.

А. I приватна;

- а) окућнице;
- б) воћњаци;
- в) баште;
- г) орнице;
- д) ливаде;
- ђ) чајири;
- е) забрани;
- ж) виногради;

II друга земљишта;

Б. општинска земљишта;

В. манастирска;

Г. црквена;

Д. опште народна;

Е. државна;

Ж. Свега.

7. Даљина пруге од км ... до км ...

- а) за поједине општине;
- б) за срезове;
- в) за округе;
- г) свега.

8. Колика је целокупна заузета површина?

- а) у општинама ;
- б) у срезовима ;
- в) у окрузима ;
- г) свега.

9. Колико је измештено зграда ;

- а) у општинама ;
- б) у срезовима ;
- в) у окрузима ;
- г) свега.

10. Према томе, шта стаје експропријација од 1 км. пруге са свима трошковима :

- а) за општине ;
- б) за срезове ;
- в) за округе ;
- г) за целу пругу просечно.

Н. Ликвидациона књига

Ова књига водиће се по приложеним под ./. образцу, У VI. бр. 28. према појединим пругама и подели, као што је у одељку под Л евиденције означено и то, после дефинитивног обрачуна сваке пруге, односно, кад је сва експропријација по прописном поступку извршена.

Потребне податке, вадиће одсек из појединих исправа.

Јур. В.
38603